

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Problematika procesu předávání dítěte z
přechodné pěstounské péče zpět do biologické
rodiny**

Bakalářská práce

Autor: Klára Hilovská

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Zadání bakalářské práce

Autor: Klára Hilovská

Studium: U18080

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Problematika procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny**

Název bakalářské práce AJ: Issues of handing over a child in temporary foster care back to their biological family

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat problematikou procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny. Teoretická část práce přiblíží institut náhradní rodinné péče, téma přechodné pěstounské péče a problematiku předávání dítěte zpět do biologické rodiny s ním spojenou. Praktická část práce bude založena na výzkumu v pěstounských rodinách, které mají zkušenost s předáváním dítěte zpět do biologické rodiny. K získávání dat bude zvolena kvalitativní metoda s využitím polostrukturovaného hloubkového rozhovoru. Pomocí těchto rozhovorů bude zjišťováno fungování předávání dítěte zpět do biologické rodiny v praxi, zejména jak tento proces prožívá pěstounská rodina, a v čem jsou při procesu předávání dítěte případná úskalí.

KONEČNÁ, Hana, SUDOVÁ, Markéta. Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu? Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-08-1. MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8. BUBLEOVÁ, Věduna a kol. Základní informace o náhradní rodinné péči. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. 104 s. ISBN 978-80-87455-01-2.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Radka Janebová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Trutnově dne 6. 4. 2021

Klára Hilovská

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Miroslavu Kapplovi, Ph.D., za cenné připomínky a odborné vedení práce, které mi poskytoval v průběhu tvorby práce. Ráda bych také poděkovala všem pěstounům, kteří byli ochotní se podílet na výzkumném šetření.

Anotace

HILOVSKÁ, Klára. *Problematika procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny*. Hradec Králové, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta (Ústav sociální práce). Vedoucí práce Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Bakalářská práce se zabývá problematikou procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny. Jejím cílem je zjistit, jak tento proces probíhá z pohledů pěstounů na přechodnou dobu a jak jej hodnotí. Teoretická část se zaměřuje obecně na institut náhradní rodinné péče a jeho formy. Blíže se pak věnuje tématu pěstounské péče na přechodnou dobu a jejím specifikům a na problematiku předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do další péče. Ve výzkumné části je popsán výzkum. V tomto výzkumu byla využita kvalitativní výzkumná strategie, konkrétně metoda polostrukturovaného rozhovoru, který je veden s pěstouny na přechodnou dobu, kteří si procesem předávání dítěte do biologické rodiny prošli. Závěr práce se věnuje zhodnocení naplnění hlavního výzkumného cíle.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstoun, biologická rodina, proces předávání dítěte

Annotation

HILOVSKÁ, KLÁRA. Issues of handing over a child in temporary foster care back to their biological family. Hradec Králové, 2021. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové, Philosophical Faculty (Institut of Social Work). Leader of the Bachelor thesis: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

This bachelor thesis focuses on the issue related to the process of transferring a child from temporary foster care back to their biological family. Its aim is to find out how this process takes place from the viewpoint of foster parents for a transitional period and how they assess it. The theoretical part generally deals with the institute of substitute family care and its forms. Furthermore, it deals with the topic of foster care for a transitional period and its specifics in more detail, as well as dealing with the issue of transferring a child from temporary foster care to other care. The research part describes the research itself. This research used a qualitative research strategy, namely the semi-structured interview method, which is conducted for a transitional period with foster parents, who went through the process of transferring the child to their biological family. The conclusion of this thesis is devoted to assessing the fulfilment of the main research aim.

Key words: substitute family care, temporary foster care, foster parents, biological family, process of transferring a child

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Náhradní rodinná péče.....	12
1.1 Svěření do péče jiné osoby než rodiče	14
1.2 Osvojení (adopce)	14
1.3 Poručenská péče.....	15
1.4 Pěstounská péče	16
2. Pěstounská péče na přechodnou dobu	17
2.1 Raná pěstounská péče	18
2.2 Pěstoun na přechodnou dobu	19
2.3 Evidence pěstounů na přechodnou dobu.....	20
2.4 Proces svěření dítěte do PPPD	21
2.5 Financování PPPD	22
2.6 Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu.....	22
2.7 Kontakt s biologickou rodinou.....	24
2. 8 Úskalí PPPD.....	26
3. Předávání dítěte z PPPD do další péče	27
3.1 Předávání dítěte do dlouhodobé náhradní rodinné péče	28
3.2 Předávání dítěte do biologické rodiny	29
3.2.1 Fáze předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu zpět do biologické rodiny	30
3. 3 Umístění dítěte do ústavního zařízení.....	33
4. Shrnutí teoretické části	34
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	36
5. Metodologie výzkumného šetření.....	36
5. 1 Formulace výzkumných cílů.....	36

5. 2 Zdůvodnění zvolené výzkumné strategie.....	36
5. 3 Transformace dílčích cílů	37
5. 4 Výzkumný vzorek.....	39
5. 5 Průběh výzkumu	39
5. 6 Způsob zpracování získaných výstupů výzkumu	41
5. 7 Rizika výzkumu	41
6. Analýza výsledků	43
6. 1 DVC 1. Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy biologická rodina chce dítě do své péče a chystá se jednání soudu, a jak tuto fázi hodnotí.	43
6. 2 DVC 2. Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy soud rozhodne o svěřeni dítěte do biologické rodiny a probíhá přípravná fáze na předání dítěte, a jak tuto fázi hodnotí.	45
6. 3 DVC3: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá samotný akt předávání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.	49
6. 4 DVC4: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze po předání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.	50
Závěr a diskuse	54
Seznam použitých zdrojů.....	57

Seznam použitých zkratk

PPPD – Pěstounská péče na přechodnou dobu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

NRP – Náhradní rodinná péče

SNRP – Středisko náhradní rodinné péče

DVC – Dílčí výzkumný cíl

TO – Tazatelská otázka

Úvod

Práce je zaměřena na problematiku procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny. Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnout dítěti domov a péči, než si biologická rodina upraví své poměry tak, aby byla schopná dítě znovu převzít do své péče, či než se pro dítě najde jiná vhodná náhradní rodina.

Dalo by se tedy říct, že pěstounská péče na přechodnou dobu je určitou přestupní stanicí, než se pro dítě najde vhodné řešení. Tím se také předchází tomu, aby bylo dítě umístěno do ústavní péče, což vnímám jako velký přínos. Pokud se podaří dítě vrátit do biologické rodiny, je to ideální případ. Proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče je náročný, ať už se dítě předává do jakékoliv formy péče a předávání dítěte do biologické rodiny není dozajista výjimkou. Myslím si, že by práce na toto téma mohla být přínosná jak pro subjekty zapojené do spolupráce s pěstouny na přechodnou dobu, tak pro samotné pěstouny na přechodnou dobu či zájemce o vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu, a v neposlední řadě i pro širokou veřejnost. I přesto, že pěstounská péče na přechodnou dobu funguje v České republice již několik let, stále se řadí mezi nejnovější formu v rámci institutu náhradní rodinné péče. Proto si myslím, že je potřeba snažit se pěstounskou péči na přechodnou dobu a s ní spojený proces předávání dítěte do biologické rodiny reflektovat a případně se proces předávání snažit zdokonalovat a přizpůsobovat potřebám všech zúčastněných osob v tomto procesu.

K výběru tématu mě inspirovala pěstounská rodina na přechodnou dobu, kterou znám a která si nedávno procházela právě procesem předávání dítěte zpět do biologické rodiny. Od této rodiny jsem poprvé slyšela více informací o fungování předávání dítěte zpět do biologické rodiny. Z jejich zkušenosti tedy vím, jak je tento proces náročný. Proto mi přišlo zajímavé a přínosné tento proces blíže prozkoumat, a lépe porozumět jeho fungování v praxi, právě z pohledu pěstounů na přechodnou dobu. Tato skutečnost mě tedy inspirovala ke zvolení tématu bakalářské práce s **hlavním cílem zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do biologické rodiny a jak jej hodnotí.**

Hlavního cíle bude dosaženo pomocí dílčích cílů, které se soustřeďují na jednotlivé fáze předávacího procesu.

Práce je členěna na teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část práce se věnuje velmi obecně institutu náhradní rodinné péče a jeho jednotlivým formám, kterými jsou svěřeni do péče jiné osoby než rodiče, osvojení, poručenská péče a pěstounská péče. Podrobněji se pak věnuje pěstounské péči na přechodnou dobu a jejím specifikám. V neposlední řadě se věnuje tématu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do dalších forem péče, kde je největší pozornost věnována právě předávání dítěte do biologické rodiny, kde jsou popsány jednotlivé fáze tohoto procesu.

Výzkumná část práce je zaměřená na samotné výzkumné šetření, ke kterému bude využito kvalitativní metody. Kvalitativní výzkum bude realizován na základě polostrukturovaných rozhovorů, které budou vedeny s pěstouny na přechodnou dobu, kteří mají zkušenost s předáváním dítěte do biologické rodiny. V rozhovorech se pomocí jednotlivých dílčích cílů a výzkumných otázek pokusím zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá předávání dítěte do biologické rodiny, a jak tento proces hodnotí. Věřím, že má práce pomůže čtenáři přiblížit fungování tohoto procesu a zároveň by mohla být i přínosem pro praxi v předávání dětí do biologické rodiny, ve kterém by se mohlo poukázat na případná úskalí, se kterými se pěstouni na přechodnou dobu v procesu předávání dítěte do biologické rodiny setkávají.

TEORETICKÁ ČÁST

V této části práce nastíním fungování institutu náhradní rodinné péče a jeho jednotlivé formy. Blíže se zaměřím na pěstounskou péči na přechodnou dobu, do které zahrnu osobnost pěstouna, podmínky k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, téma ranné pěstounské péče, jak se stát pěstounem na přechodnou dobu, průběh procesu svěřeni dítěte do přechodné pěstounské péče a fungování odměňovacího systému pěstounské péče na přechodnou dobu. Také popíšu funkci a průběh doprovázení při pěstounské péči na přechodnou dobu, kontakt s biologickou rodinou dítěte a vybraná úskalí pěstounské péče na přechodnou dobu. V poslední části čtenáře seznámím s tématem přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné formy péče, a to konkrétně přechod dítěte do nové náhradní rodiny, přechod do biologické rodiny a přechod do ústavního zařízení.

1. Náhradní rodinná péče

„Člověk je na této planetě zajisté nejúspěšnějším živočišným druhem. Příroda ho stvořila nedokonalým, ale několikrát ho pojistila. Když selže vlastní rodičovství, nenechá (společnost, stát – pozn. SNRP) lidské potomstvo na holičkách, nýbrž pojistí je rodičovstvím novým, stejně biopsychickým jako to vlastní, stejně přírodním a přirozeným, stejně pravým – ba pravějším, neboť pomáhajícím a vpravdě záchraným.“ (Matějček 2002, s. 103)

Náhradní rodinou péči upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012Sb. Podle těchto zákonů má za děti zodpovědnost jejich zákonný zástupce, tedy zpravidla rodič dítěte. V případě, že rodič v této roli selže, musí se najít někdo jiný, kdo tuto roli převezme. (Bubleová a kol., 2009) *„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychovááno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.“ (Matějček, 1999, s. 31)*

Cílem náhradní rodinné péče je tedy zajištění péče a výchovy pro opuštěné děti, ve snaze přizpůsobit prostředí co nejlépe jejich vlastní rodině. Náhradní rodinná péče je vhodnější a upřednostňovanější alternativou před ústavní péčí a soud má vždy

povinnost před umístěním dítěte do ústavního prostředí přezkoumávat, zda pro dítě neexistuje možnost umístění do vhodné náhradní rodiny. (Bubleová a kol., 2011)

Systém náhradní rodinné péče zřídka řeší situaci skutečně osiřelých dětí, kterým zemřeli rodiče. O takové děti se většinou starají prarodiče, či jiní příbuzní. V kontextu náhradní rodinné péče se jedná spíše o děti, které jsou sociálně osiřelé, což znamená, že se jejich rodiče o ně nechtějí, nebo nemohou starat. (Bubleová a kol., 2009)

Děti mohou být svěřeny do nových rodin:

- z kojeneckých ústavů,
- z dětských domovů,
- z dětských center a jiných ústavů,
- z azylových domů,
- ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
- či přímo z původní rodiny. (Bubleová a kol., 2009, s. 4)

Tyto děti mají stejně tak jako všechny ostatní děti stejná práva i potřeby, a to především potřebu lásky a naděje, která jim je nabízena v podobě nové náhradní rodiny. Nová náhradní rodina by měla brát v potaz nelehkou minulost těchto dětí, které byly nechtěné, nebo po nějakou dobu pobývaly v rodině, která neplnila svou funkci, či musely projít ústavním zařízením. Všechny tyto skutečnosti se na dítěti v určité míře podepsaly a je nutné, aby na tuto skutečnost byla náhradní rodina dobře připravena a uměla porozumět potřebám a projevům dítěte. (Bubleová a kol., 2009)

Může nastat období, kdy se děti začnou zajímat o své kořeny a ptát se po svém původu. Toto období nastává u každého dítěte, avšak u dětí z náhradních rodin je otázka po vlastní identitě ještě více důležitá a citlivá. Dítěti je potřeba jeho kořeny a minulost citlivě vysvětlit. Tento nelehký úkol pak připadá na náhradní rodiče. Dítěti v náhradní rodině je dobré otázky ohledně jeho minulosti a původu nezatajovat a vyjasňovat je ještě dříve, než se o ně samo dítě začne zajímat. Samozřejmě je nutné brát ohled na věk dítěte a podávání informací přizpůsobit jeho věku a vnímání. Nezodpovězené a zamlčené odpovědi na otázky mohou akorát uškodit vztahu a důvěře mezi náhradním rodičem a dítětem. (Bubleová a kol., 2009) Náhradní rodiče se nemusí bát toho, zda k nim dítě přilne a bude k nim cítit lásku. K tomuto tématu lze uvést následující úvahu Matějčka (1982, s. 3) *“Není hlas krve. Dítě přijímá za matku tu osobu,*

kteřá se k němu mateřsky chová. Adoptivní rodiče, pěstouni, či jiní vychovatelé dítěte v náhradní rodinné péči jsou psychologicky pravými rodiči, jestliže skutečně za své dítě přijímají.”

1.1 Svěření do péče jiné osoby než rodiče

Pokud se rodiče o dítě nemohou nebo nechtějí starat, jako první z institutu náhradní rodinné péče přichází v úvahu svěření do péče jiné osoby než rodiče, pokud s tím daná osoba souhlasí. Návrh na svěření do péče může podat osoba, která chce dítě do své péče. Zahájit řízení o svěření do péče jiné osoby může i soud na základě podnětu obce s rozšířenou působností, z tohoto důvodu je zapotřebí souhlasu osoby, které má být dítě svěřeno. Upřednostňovány jsou osoby, které jsou k dítěti v příbuzenském vztahu, anebo ho znají a mají spolu vytvořené citové vazby. Dítě nemusí být svěřeno do péče pouze jedné osobě, vhodný je i manželský pár. Práva a povinnosti pečující osoby jsou vymezeny soudním rozhodnutím. (Bubleová a kol., 2011)

1.2 Osvojení (adopce)

Právní vymezení této formy náhradní rodinné péče bylo dříve vymezeno zákonem o rodině, nyní jej vymezuje občanský zákoník zákon č. 89/2012 Sb. Osvojení je nejvyšší formou náhradní rodinné péče. Osvojitelé získávají stejná práva i povinnosti, jaká mají biologičtí rodiče k vlastním dítětem. Zároveň tato práva a povinnosti zanikají vůči biologickým rodičům. Osvojením získává dítě příjmení osvojitelů, tedy nových rodičů. Mezi dítětem a osvojitelem, ale také příbuznými osvojitelů vzniká příbuzenský vztah. Je možné osvojit pouze nezletilé dítě. Dítě lze osvojit za předpokladu, že je tzv. právně volné. To znamená, že se ho rodiče buď dobrovolně zřekli a podepsali tak písemný souhlas, nebo o dítě dlouhodobě nejeví zájem (řádově několik měsíců). (Gabriel a Novák, 2008)

Osvojení rozdělujeme na dvě základní formy:

Osvojení zrušitelné (1. stupně)

- Osvojení lze ze závažných důvodů rozhodnutím soudu zrušit.

Osvojení nezrušitelné (2. stupně)

- Osvojení již nelze zrušit. Rodičovská práva a povinnosti osvojitelů vůči dítěti a stejně tak práva a povinnosti dítěte vůči osvojiteli jsou

trvalá. Nezrušitelné osvojení je možné pouze u dítěte staršího jednoho roku. (Gabriel a Novák, 2008)

Osvojitel

Osvojitelem se mohou stát fyzické osoby, které dosáhly plnoletosti a jsou způsobilé k právním úkonům. Osvojení však není možné v přímém pokolení či mezi sourozenci. Věková hranice mezi osvojeným dítětem a osvojitelem není zákonem pevně stanovená, ale věkový rozdíl by neměl být příliš veliký. Dítě lze osvojit jako společně výhradně v manželském svazku, pokud si však naopak chce dítě osvojit pouze jeden z manželů, musí mít k tomu souhlas druhého manžela – dítě nebude společné. Pokud si chce dítě osvojit nesezdaný pár, dítě si musí osvojit pouze jeden z páru. Osvojitelem se může stát i jednotlivec. Osvojení je možné pouze u nezletilého dítěte, a to se souhlasem biologických rodičů, zákonného zástupce dítěte či rozhodnutím soudu. (Bubleová a kol., 2011)

Mezinárodní osvojení

V případě, že se pro dítě nepodaří zajistit náhradní rodinu v zemi jeho původu, je možné, aby došlo k mezinárodnímu osvojení. Mezinárodní osvojení upravuje Úmluva o ochraně dětí, která vyšla v platnost k 1. 6. 2000. Tato úmluva umožňuje dítě osvojit do ciziny a z ciziny. (Bubleová a kol., 2011)

1.3 Poručenská péče

Poručník funguje jako zákonný zástupce dítěte, byť mezi nimi nevzniká rodičovský poměr, jaký je mezi rodičem a jeho dítětem. V případě, že poručník o dítě osobně pečuje, má on i dítě nárok na hmotné zabezpečení, jako je tomu u pěstounské péče. Zpravidla jednou do roka musí poručník podávat soudu zprávy o poručenci a o jeho vývoji. V případě rozhodování o důležitých záležitostech týkající se dítěte, poručník nežádá o souhlas biologické rodiče, nýbrž soud. (Gabriel a Novák, 2008)

Poručníka ustanovuje soud, a to v případě že:

- rodiče dítěte zemřeli;
- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti;
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti;
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. (Bubleová a kol., 2011, s. 54)

1.4 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné péče, která je garantovaná a kontrolovaná státem. Pěstounská péče zajišťuje hmotné zabezpečení dítěte v podobě příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Pěstounům, kteří se dítěte ujali náleží finanční odměna. (Smutková, 2007)

O vzniku či zániku pěstounské péče vždy rozhoduje soud. Pěstounská péče se dá zrušit, pokud o to požádá sám pěstoun, či rozhodnutím soudu, pokud k tomu má závažné důvody. Dále zaniká v případě, že dítě dosáhlo zletilosti. Dítě si do pěstounské péče může vzít buď příbuzný či známý dítěte, nebo cizí osoba. Pěstounem se může stát manželský pár či fyzická osoba. Pěstoun o dítě pečuje a vychovává ho. Má právo dítě zastupovat pouze omezeně, a to v běžných záležitostech, pokud se jedná o určité zásadní rozhodnutí, zákonný zástupce dítěte musí udělit svůj souhlas. (Bubleová a kol., 2011)

U pěstounské péče je podporován kontakt dítěte s jeho biologickými rodiči. Rodiče dítěte mají právo zažádat o vracení dítěte zpět do své péče. Tuto skutečnost přezkoumává soud a následně musí rozhodnout, zda požadavku vyhovět či nevyhovět. Soud požadavku vyhová, pokud je to v nejlepším zájmu dítěte. (Bubleová a kol., 2018)

Na závěr této kapitoly, bych chtěla zmínit myšlenku Matějčka (1999), a to že by se v pěstounských a adoptivních rodinách měli slavit dvoje narozeniny. Jedny jako připomínku na den, kdy se dítě narodilo. Druhé narozeniny by se měly slavit v den, kdy adoptivní či pěstounská rodina dítě přijala a vznikla tak nová rodina.

2. Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pojem „Pěstounská péče na přechodnou dobu“ se do naší právní úpravy začlenil od 1. června 2006, větší pozornosti se mu však dostává až po přijetí novely o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost k 1. 1. 2013 a vymezuje podmínky pro PPPD. Cílem PPPD je zabezpečit dítěti okamžitou péči, než se podaří vyřešit určitá nepříznivá situace v rodině, tak aby nemuselo být umístěno do ústavní péče. Zejména slouží k tomu, aby si rodiče dítěte mohli dát do pořádku a vyřešit všechny své záležitosti a byli schopní převzít znovu péči o dítě. (Bubleová a kol., 2018) Pokud se rodičům nepodaří upravit podmínky v rodině pro návrat dítěte, dítě většinou přechází do dlouhodobé pěstounské péče, případně k adopci. (Patočková a kol., 2019)

Pěstounská péče na přechodnou dobu je tedy vhodná pro všechny děti, které jsou nuceny dočasně žít mimo svou rodinu. Dítě je třeba na příchod do pěstounské péče na přechodnou dobu důkladně připravit, a to s ohledem na věk dítěte. To znamená: „*Vysvětlení situace, vysvětlení, kdo jsou pěstouni, zachování kontaktu s biologickou rodinou, společně s dítětem plánování dalších kroků, kvalifikovaně získaný názor dítěte atd.*“ (MPSV, 2009, s. 1)

Trvání pěstounské péče na přechodnou dobu se vymezuje na dobu nejdéle 1 roku. To však neplatí v případě, pokud pěstouni přijímají do své péče sourozence dítěte, které již v pěstounské péči mají. V tomto případě se počítá uplynutí 1 roku od té doby, kdy pěstouni přijali sourozence, který byl do péče svěřen jako poslední. (Bubleová a kol., 2018)

Přechodnou dobou se rozumí:

- Doba, po kterou rodič ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat.
- Doba, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením.
- Doba do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlas rodiče s osvojením.

Specifika PPPD spočívají:

- V její časové omezenosti (PPPD může trvat nejdéle 1 rok - § 27a odst. 9 zákona o SPOD).
- Dítě může být do PPPD svěřeno pouze rozhodnutím soudu na návrh OSPOD a jen osobám, které jsou vedeny ve zvláštní evidenci pěstounů na přechodnou dobu.

- Před umístěním dítěte do PPPD neprobíhá proces zprostředkování náhradní rodinné péče.
- Osoby, které mohou PPPD vykonávat, jsou vedeny ve zvláštní evidenci a pobírají odměnu i po dobu, kdy o žádné dítě nepečují; jsou v pohotovosti a měly by být připraveny přijmout dítě v krizové situaci bezprostředně po rozhodnutí soudu.
- Přípravy na PPPD mají větší časový rozsah (72 hodin). (Macela 2013, s. 1)

Gabriel a Novák (2008, s. 54 – 58) ve své knize uvádějí následující specifika dětí, které jsou do PPPD umísťováni. Z těchto specifíků, můžeme zároveň vyvodit i důvody, ze kterých je dítě do PPPD primárně umísťováno.

- Děti, které mají vlastní biologickou rodinu či alespoň jednoho z rodičů.
- Děti mladých, nezralých matek, které zatím nejsou schopny plnit odpovědně svou rodičovskou roli.
- Děti drogově závislých matek, které potřebují určitý čas na doléčení.
- Děti žijící v rodině dlouhodobě nefunkční.
- Děti, jejichž rodina je dlouhodobě vážně ohrožena pobytem jednoho či obou rodičů ve výkonu trestu.
- Děti, které náhle onemocní závažnou nemocí a jejichž rodina či jeden z členů tuto zátěž dočasně nezvládá.
- Děti vykazující masivní a dlouhodobější poruchy chování.
- Děti, které jsou vráceny z neúspěšné formy NRP.
- Děti nechtěné v ochranné lhůtě šestinedělí.

2.1 Raná pěstounská péče

Období raného vývoje dítěte je označováno od narození do věku 3 let. Rané období je považováno za nejdůležitější období, které z velké části určuje budoucí kvalitu života a je zcela zásadní pro úspěšný vývoj dítěte. Toto období je plné změn a rychlého vývoje. (Ptáček a kol., 2011)

„Pro dítě je v období rané výchovy obzvláště důležitá individuální péče s možností navázání blízkého vztahu. Pokud je tato péče nebo interakce nedostatečná nebo chybí úplně a děti prožívají nevyhraněné a neosobní vztahy v ústavním prostředí, poruchy ve vývoji jsou již nenapravitelné.“ (Ptáček a kol., 2011, s. 15)

Jak již z výše uvedeného vyplývá, raná pěstounská péče se zaměřuje na nejmenší děti. Pěstouni na přechodnou dobu jsou zejména využíváni na ranou pěstounskou péči o nejmladší děti, mezitím, co se pro ně najde nová rodina. Je tedy velký rozdíl v tom, když je dítě po narození umístěno do ústavního zařízení či do náhradní rodiny. Špatným postupem je, pokud v situaci, kdy je dítě matkou ponechané v porodnici umístěno do ústavního zařízení, i přesto že je k dispozici volná pěstounská rodina na přechodnou dobu. První dny po narození dítěte jsou velmi důležité a umístění do náhradní rodiny namísto ústavního zařízení má velký význam a pozitivní vliv na vývoj dítěte. (Macela, 2013)

2.2 Pěstoun na přechodnou dobu

Žadatel o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu by měl mít alespoň základní informace o pěstounské péči na přechodnou dobu a mít povědomí, co taková práce obnáší (MPSV, 2015b) Aby se žadatel pěstounské péče na přechodnou dobu mohl stát pěstounem na přechodnou dobu, je po něm vyžadováno dost podmínek, které musí splňovat. (Macela 2019)

Macela (2019) uvádí jako jednu z hlavních podmínek svéprávnost, bezúhonnost, bydliště na území České republiky a předpoklady pro výkon péče, které jsou zkoumány při odborném posuzování Krajským úřadem. Proces odborného posuzování se však netýká osob, které jsou k dítěti příbuzné či blízké.

Macela (2019) dále uvádí, že z analýzy procesů odborného posuzování z roku 2007 vyplývá, že na pěstouny na přechodnou dobu jsou kladeny vyšší nároky, než je tomu tak u pěstounů či osvojitelů.

Pěstouni by měli být také připraveni na psychickou náročnost PPPD, a to především z hlediska krátkodobosti péče. Od pěstouna se očekává určitá stabilita osobnosti a dobré předpoklady pro výchovu dítěte. (MPSV, 2011) U pěstounů je kladen velký důraz na vzdělávání a odbornou přípravu na proces přijetí dítěte za podpory doprovázejících organizací. (Bubleová a kol., 2018) *„Zvolit si pěstounství jako profesi znamená vydat se na cestu, která není jednoduchá, mnohdy je trnitá a skrývá mnohá úskalí. Na konci každé cesty je však cíl, kterým je v této profesi umožnit dítěti prožít situaci, které zažije jen v rodině.“* (MPSV, 2015b, s. 9)

Pěstouni na přechodnou dobu mají za úkol vést o dítěti a průběhu PPPD záznamy, kde zaznamenávají každodenní život s dítětem, jeho specifika a vývoj. Do záznamů například uvádějí, co má dítě rádo, co rádo nemá, jaký je jeho spánkový režim, jaké jsou jeho specifické potřeby. Pokud se jedná o malé dítě, mohou zapisovat, kdy mu začaly růst zoubky, nebo naopak kdy dítěti vypadl první zub, kdy dítě začalo chodit, mluvit a tak podobně. Dále pěstouni na přechodnou dobu vedou záznam o důležitých událostech, jako například nástup do mateřské školky či školy, záznamy z vyšetření u lékařů, zdravotní komplikace či jiné důležité změny. V neposlední řadě vedou záznam o průběhu kontaktů s biologickou rodinou. Uvádějí kdy, kde a na jak dlouho došlo k posledním setkáním a kdo u toho byl případně přítomen. (Magistrát hl. m. Prahy, 2018)

2.3 Evidence pěstounů na přechodnou dobu

Aby se fyzická osoba mohla stát pěstounem na přechodnou dobu, musí zažádat o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Žádost se podává na obecním úřadě s rozšířenou působností, kde jsou budoucímu pěstounovi/pěstounům, poskytnuty všechny potřebné informace. Vyplněná žádost spolu se stanoviskem obecního úřadu s rozšířenou působností postupuje dál ke krajskému úřadu, který žadatele posuzuje a rozhoduje o zařazení či nezařazení žadatele do evidence. Současně s posuzovacím procesem se žadatel účastní přípravy na přijetí dítěte do rodiny. (MPSV, 2011) *„Žádost obsahuje jméno, popřípadě jména žadatelů, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu žadatele, doklad o státním občanství či povolení k pobytu, opis z rejstříku trestů, zprávu o zdravotním stavu žadatele, údaje o sociálních a majetkových poměrech a souhlas s účastí na odborné přípravě.“* (MPSV, 2011, s. 28)

Stejně tak jako u „klasické“ pěstounské péče se i u žadatelů o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu posuzuje řada aspektů. *„...u žadatelů o zařazení do evidence pěstounů na přechodnou dobu posuzuje bezúhonnost žadatele, jeho manžela, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost, charakteristika osobnosti žadatele, jeho zdravotní a psychický stav, předpoklady vychovávat dítě, motivace, která vede žadatele k podání žádosti o svěřeni dítěte či dětí do pěstounské péče, posuzuje se také stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině, případně další skutečnosti rozhodné pro svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.“* (MPSV, 2011, s.28).

Dále se klade důraz na schopnost pečovat o dítě vyžadující speciální péči a také na schopnost spolupráce s biologickou rodinou, na který je obzvlášť kladen důraz, jelikož při PPPD je podporován návrat dítěte do biologické rodiny. Příprava na výkon pěstounské péče na přechodnou dobu je vymezená na 72 hodin, jelikož je oproti „klasické“ pěstounské péči vyžadována větší profesionalita a je tedy kladen větší důraz na přípravu. Pokud žadatelé splňují všechny požadavky, jsou zařazeni do evidence osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. (MPSV, 2011)

Pěstouni jsou tedy krajským úřadem vedeni v evidenci osob, které jsou vhodné pro výkon PPPD. Zaevidovaní pěstouni čekají a musí být připraveni na přijetí dítěte do péče. (Bubleová a kol., 2011)

2.4 Proces svěření dítěte do PPPD

Jakmile se najde dítě vhodné pro PPPD, sociální pracovnice obecní úřadu obce s rozšířenou působností kontaktuje krajský úřad a informuje ho o této skutečnosti. Krajský úřad následně vybere z evidence volného pěstouna, který může přijmout dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu. (MPSV, 2011) Krajský úřad potenciálního pěstouna seznamuje se spisem dítěte. V případě zájmu o dítě, je kontaktována doprovázející organizace, která zajišťuje první setkání. (Hrbáčková a kol., 2016) Pěstouni mají právo PPPD odmítnout, avšak pokud k tomuto rozhodnutí nemají závažnější důvody, je to důvod k tomu, aby byli z evidence osob vhodných k výkonu PPPD vyřazeni. Za závažné důvody odmítnutí se například považují zdravotní důvody, nebo také fakt, že po posledním odchodu dítěte v PPPD uplynula krátká doba a pěstouni si potřebují odpočinout a zpracovat odchod dítěte. (Macela, 2013)

Macela (2013) však dodává, že v praxi spíše než že by pěstouni mezi odevzdáním jednoho dítěte a přijetím druhého požadovali dlouhé časové rozmezí, tak naopak čekají i několik měsíců, než se vůbec najde další dítě, které mohou přijmout do své péče.

Pokud se tedy najde vhodné dítě ke svěření do PPPD i vhodní pěstouni pro výkon PPPD, sociální pracovnice obecního úřadu s rozšířenou působností podává návrh o svěření dítěte do PPPD k příslušnému soudu. (MPSV, 2011) Vzhledem k nutnosti rychlého jednání soud vydává (v případě splnění obecných podmínek) návrh předběžného opatření, které trvá po dobu 3 měsíců. (Macela, 2013) Soud má povinnost jednou za tři měsíce přezkoumat, zda jsou důvody, kvůli kterým bylo dítě do PPPD

svěřeno stále aktuální. Pokud shledá, že tyto důvody již neexistují, rozhoduje o další výchově dítěte, jako například možnost návratu do původní rodiny či jiná forma náhradní rodinné péče, jako je osvojení nebo klasická pěstounská péče. (MPSV, 2011) Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle po dobu 1 roku. (Bubleová a kol., 2018)

2.5 Financování PPPD

Pěstounům na přechodnou dobu náleží odměna pěstouna. Odměna pěstouna není považována za sociální dávku, ale za plat. Odměna je brána jako příjem ze závislé činnosti. Pokud jsou pěstouny manželé, odměna náleží pouze jednomu z nich. (MPSV, 2011) Po zařazení žadatele do evidence náleží pěstounovi na přechodnou dobu peněžitá odměna ve výši 20 000 Kč měsíčně, a to i v případě, že aktuálně nepečuje o žádné dítě. Pokud je pěstounovi svěřeno do PPPD dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV, je výše odměny zvýšena na 24.000 Kč. Při splnění běžných zákonných podmínek je možné uplatňovat dávky státní sociální podpory (*příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek*). To samé platí i na *peněžitou pomoc v mateřství*. (Macela, 2013)

2.6 Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu

Doprovázení při přechodné pěstounské péči i všeobecně při náhradní rodinné péči je velmi důležité. Hlavním cílem doprovázení je poskytnutí pěstounské rodině prostor pro reflexi, vzdělávání, podporu, ale i kontrolu. Objektem doprovázení nejsou pouze pěstouni, ale i dítě v PPPD a v budoucnu to může být i nová přebírající rodina, ať už biologická, či náhradní. Doprovázení funguje zároveň jako určitá prevence před problémy a selháním pěstounské péče. (Semerádová a kol., 2013) Doprovázení vzniká na základě dohody o výkonu pěstounské péče. Pro pěstouny na přechodnou dobu jsou doprovázejícím subjektem především nestátní neziskové organizace – doprovázející organizace. (Macela, 2019)

Doprovázení realizuje klíčový sociální pracovník, který je pěstounské rodině přiřazen již při jednání se zájemcem o službu. Doprovázející pracovník také úzce spolupracuje s klíčovým sociálním pracovníkem OSPOD dítěte a předává mu informace o průběhu PPPD v rodině. Pracovník doprovázející organizace je s pěstounskou rodinou v pravidelném kontaktu, kdy společně hodnotí a reflektují průběh pěstounské péče

a řeší případné obtíže, se kterými se rodina potýká. „*Pracovník reflektuje s pěstouny průběh výkonu náhradní rodinné péče, vývoj dítěte a jeho projevy, výchovné postupy, posiluje kompetence pěstounů, plánuje společně s nimi další služby pro dítě či celou rodinu.*„ (Semerádová a kol., 2013, s. 7). Dále se zaměřuje na spokojenost dítěte v rodině, jeho názory, pocity, potřeby či obavy. „*Pracovník mapuje potřeby dítěte a spolu s pěstouny hledá způsoby, jak potřeby ve všech oblastech vývoje co nejlépe naplnit. Podílí se tak na podpoře rozvoje dítěte.*“ (Semerádová a kol., 2013, s. 8)

Podpora se netýká pouze dítěte v pěstounské péči, ale i případných biologických dětí. Pracovník rodinu podporuje a poskytuje jim zpětnou vazbu, společně hledají schůdná řešení k problémům. Mimo podpory rodiny má klíčový pracovník doprovázející organizace i úlohu kontrolní, jelikož je pověřený k výkonu sociálně právní ochrany dítěte. Pracovník kontroluje, zda pěstouni jednájí v souladu s individuálním plánem dítěte a zda jsou naplněny zájmy a potřeby dítěte. Kontroluje, zda pěstouni dodržují jednotlivé kroky, které byly společně domluvené a poskytuje zpětnou vazbu. Poslední důležitou funkcí doprovázení je vzdělávání pěstounů. Jelikož se nároky na pěstouny stále vyvíjejí a mění, je nutné, aby byla pěstounská rodina v obraze a věděla všechny potřebné informace, kterými může svou výchovu či přístup k dítěti zkvalitnit. Pracovník vyhodnocuje vzdělávací potřeby pěstounů a podle toho jim nabízí určitou škálu možností, jako různé semináře, workshopy, vzdělávací kurzy či poskytnutí odborné literatury. (Semerádová a kol., 2013) Doprovázející pracovník se při PPPD také zaměřuje na kontakt s novou pečující rodinou, plánuje a seznamuje pěstouny s plánem přechodu dítěte. (Patočková a kol., 2019)

Společné konzultace zpravidla probíhají u pěstounů doma či na jiném domluveném místě. Jsou však upřednostňované návštěvy u rodiny doma, aby pracovník mohl nahlédnout do přirozeného rodinného prostředí a atmosféry rodiny. Počet společných setkání se odvíjí od vytíženosti pracovníka a potřeb pěstounské rodiny. Minimální četnost setkání je však alespoň 1x za 2 měsíce a délka konzultace by měla trvat do 2 hodin nejdéle. Pracovník při každé konzultace vede zápis, kam poznamenává, o čem se s pěstouny bavili, jaké jsou cíle, jednotlivé osoby zodpovědné za plnění cílů a termín. Pěstouni mají právo požádat o změnu klíčového doprovázejícího pracovníka a stejně tak může požádat o ukončení spolupráce s pěstounskou rodinou i klíčový pracovník, který k tomu však musí mít opodstatněný důvod. (Semerádová a kol., 2013)

Úloha OSPOD v doprovázení PPPD

Při doprovázení PPPD se více spolupracuje s OSPODem dítěte, na rozdíl od klasické dlouhodobé pěstounské péče, kdy se spolupracuje více s OSPODem pěstounů. Cílem je, aby PPPD byla co nejkratší a dítě se mohlo vrátit do stabilní rodiny. OSPOD vypracovává a aktualizuje individuální plán ochrany dítěte a vede o dítěti dokumentaci. Má povinnost dohlížet na správný vývoj dítěte a minimálně jednou za 6 měsíců pěstounskou rodinu navštívit. (Středisko náhradní rodinné péče, 2015)

2.7 Kontakt s biologickou rodinou

Pokud kontakt dítěte s biologickou rodinou není v rozporu se zájmy dítěte, je vítán a podporován. Pěstouni by měli podporovat a rozvíjet vztahy a udržovat kontakt s blízkými dítěte, a to zejména s jeho rodiči, pokud nebylo soudem stanoveno jinak. V případech pěstounské péče na přechodnou dobu, kdy se naskýtá možnost návratu dítěte do biologické rodiny, je kontakt s rodinou ještě více podporovaný. „*Cílem této péče by mělo být zkvalitnění a utužení těchto vztahů, tak aby návrat dítěte do rodiny byl pro dítě radostnou událostí.*“ (Bubleová a kol., 2018, s. 23) Biologický rodič by měl být hned ze začátku odchodu dítěte do pěstounské péče OSPODem upozorněn, že pokud o dítě nebude projevovat zájem, bude zbaven rodičovské odpovědnosti a dítě může být osvojeno novou rodinou. Zbavení rodičovské odpovědnosti je možné v případě, že rodič neprojevuje zájem o dítě po dobu 3 měsíců, kdy je OSPOD oprávněn podat návrh k soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti k dítěti. (Patočková a kol., 2019)

Je vhodné, aby se nejprve s biologickými rodiči dítěte sešli pouze pěstouni, ideálně i se sociálním pracovníkem doprovodné organizace a společně domluvili podmínky kontaktu. Stanoví si, jak často se s rodiči bude dítě vídat, v jaký den a čas, na jakém místě, na jak dlouho a za jakých okolností bude kontakt probíhat. Je také možné domluvit, zda a jak často budou rodiče dítěte telefonicky, či přes internet kontaktovat pěstouny, či přímo dítě. Tyto stanovené podmínky se uvedou do individuálního plánu dítěte, který je vytvořen příslušným pracovištěm OSPOD. Formu, délku i četnost kontaktů je zapotřebí pravidelně přehodnocovat tak, aby měl kontakt pozitivní vliv na dítě. Kontakt se může navýšit či naopak omezit. Hledí se i na schopnost dítěte orientovat se v situaci. Nemělo by se stát, že dítě bude zmatené z toho, kde je jeho domov a kdo se o něj stará. (Kocourková a Černá, 2018)

Osobní kontakt mezi biologickými rodiči, pěstounskou rodinou a dítětem ve většině případech probíhá bez přítomnosti další osoby. Doprovázející pracovník průběh osobních kontaktů pravidelně vyhodnocuje dle informací od dítěte a pěstounské rodiny. Pokud by zaznamenal nějaká rizika spojená s tímto kontaktem, doporučí vhodná opatření, jak tyto rizika odstranit. (MPSV, 2015b) V případě, že si biologičtí rodiče dítě berou a zase ho pěstounům vrací, je dobré podepsat prohlášení o převzetí dítěte, kde bude uvedena doba, po kterou dítě s rodiči bude, a doba, do kdy bude dítě zase předáno pěstounům. Pokud z nějakých důvodů rodiče nestíhají dítě do stanoveného času vrátit, je nutné se domluvit, aby pěstounům dali tuto skutečnost vědět prostřednictvím SMS zprávy či telefonátu.

Výhodou fungující spolupráce mezi pěstouny, dítětem a biologickou rodinou je snadnější vyřizování některých záležitostí, které je možné pouze se souhlasem zákonných zástupců, jako například vyřizování pasu, zařízení přestupu dítěte na jinou školu a podobně. V případě, že by spolupráce s rodinou dítěte nefungovala, může o těchto záležitostech rozhodovat soud. Tento proces je však více zdlouhavý a je mnohem jednodušší, pokud domluva a spolupráce mezi pěstounskou a biologickou rodinou v rámci možností funguje. Pokud by pěstouni měli odůvodněný pocit, že kontakt s rodiči dítěti způsobuje újmu, mohou se obrátit na soud, aby rozhodl o změně kontaktu (omezení kontaktu či jeho zrušení). (Bubleová a kol., 2018) Biologickou rodinu, která nefunguje a selhává, není vhodné moralizovat, hodnotit či odsuzovat. V tomto případě si dítě selhání rodiny může přisuzovat sobě a cítit tak pocit viny a selhání. Pokud je historie biologické rodiny opravdu negativní, je nutno tuto skutečnost dítěti podávat neutrálně a ujistit ho, že nic z toho není jeho chyba. (MPSV, 2011)

MPSV (2018) upozorňuje na nevyjasněnou otázku týkající se právní odpovědnosti za dítě, která nastává při předávání dítěte z PPPD. Konkrétně hovoří o nejasnosti, kdo je zodpovědný za dítě, které by bylo pečující osobou (pěstounem na přechodnou dobu) předáno ke kontaktu např. s biologickými rodiči či budoucími osvojiteli, a dítěti by se při tomto kontaktu něco stalo.

Hovoříme o tzv. náležitém dohledu nad dítětem, který má zajišťovat osoba pečující o dítě, kterým je v případě PPPD pěstoun na přechodnou dobu. Pokud však dochází k předání dítěte ke kontaktu s jinou osobou, odpovědnost za dítě a povinnost náležitého dohledu nad dítětem přechází na tuto osobu. Není tedy pravdou, že pokaždé, kdy dítě přijde k nějaké újmě na zdraví je právně odpovědný jeho primární pečovatel,

ale ta osoba, se kterou dítě právě je. Je však posuzováno, zda pěstoun osobě, které je předáván dohled nad dítětem sdělil všechny potřebné informace, (např. nemoci dítěte, alergie...) a zda byl výběr této osoby vhodný. Je namístě například oznámit skutečnost, že chce pěstoun předat dítě na víkend k jeho biologickým rodičům OSPODu, který vyhodnotí, zda k tomuto kontaktu shledává nějaké překážky, či nikoliv. (MPSV, 2018)

2. 8 Úskalí PPPD

Konečná a kol. (2016) vidí jako největší úskalí PPPD v tom, že pěstouni na přechodnou dobu příliš nechtějí do své péče starší dítě, či sourozence. Pěstounů na přechodnou dobu je sice dost, ale horší je to s dlouhodobými pěstouny. Nedostatek dlouhodobých pěstounů může představovat problém. Pokud si biologická rodina dítěte, které bylo svěřeno do PPPD neupraví své podmínky tak, aby se mohlo dítě znovu vrátit do jejich péče, dítě nemá kam odejít a může hrozit umístění do ústavní péče. Dítě pak zůstává u pěstounů na přechodnou dobu déle, než očekávali a na to nejsou připraveni.

V praxi je občas i problém s přípravou pěstounů na přechodnou dobu. „*Pěstouni jsou zmatení. Chybí jim konkrétní příklady z praxe, chybí kvalitní metodika doprovázení, chybí vymezení rolí, je třeba zohlednit odpovědnost při seznamování dítěte s PPPD, jde zde přítomno příliš mnoho aktérů...*“ (Konečná a kol., 2016, s.15) Někde je nedostatečné doprovázení, jelikož doprovázejících organizací není v některých místech dostatek. Pěstounská péče na přechodnou dobu není automaticky vhodná pro každé dítě. Zaznívají názory, že děti zdravotně postižené potřebují speciální péči od profesionálů. Je také zapotřebí dobře zvážit rozhodnutí o svěřením do této formy péče z důvodů velké psychické náročnosti, kterou nemusí každý dobře zvládat. Proto je důležité hledět na osobnost pěstounů a na to, o jaké dítě se jedná. (Konečná a kol., 2016)

Jako jeden z dalších problémů, který se vyskytuje na straně pěstounů na přechodnou dobu, je nejistota v období, kdy pěstouni na přechodnou dobu aktuálně nemají v péči žádné dítě. Nedá se předvídat, kdy, a za jak dlouho se budou zase o další dítě starat. V tomto období si nemohou například hledat zaměstnání, jelikož nevědí, kdy jim přijde nabídka a museli by například po týdnu ze zaměstnání odejít. (MPSV, 2011) Vyskytují se i problémy například s dávkami pěstounů na přechodnou dobu. Pokud předají dítě dříve než po plynutí prvního následujícího měsíce, je nutné vrátit

rodičovský příspěvek. Pěstouni také nemohou s dítětem vycestovat do zahraničí. (MPSV, 2011)

3. Předávání dítěte z PPPD do další péče

Pěstounská péče na přechodnou dobu má požadavek určité profesionality pěstounů, především z toho důvodu, že je kladen důraz na návrat dítěte do původní rodiny či jiné formy náhradní rodinné péče jako dlouhodobá pěstounská péče a osvojení. (MPSV, 2011) Pod pojmem předávání si představme proces, při kterém dítě posiluje a vytváří citové vazby k jeho novým pečovatelům. Podmínkou k zahájení předávání dítěte je vykonatelné soudní rozhodnutí. (MPSV, 2018)

Při přechodu dítěte z PPPD do další péče je možné svolat případovou konferenci, kde se ujasní, zda je přechod dobrým řešením pro dítě a naplánují se jednotlivé kroky přechodu. (Patočková a kol. 2019)

Pokud dítě přechází z PPPD do další péče, je zapotřebí spolupráce všech subjektů, kteří jsou zapojeni do péče o dítě. Na začátku procesu předávání je vhodné určit hlavní osobu, která bude celý proces přechodu dítěte koordinovat. V praxi je touto osobou nejčastěji pracovník doprovázející organizace pěstounů na přechodnou dobu. Koordinující pracovník by měl pěstounskou i biologickou rodinu seznámit s postupem přechodu. (MPSV, 2015b)

Další postupy se řídí dle individuálního plánu, kde je zpracován konkrétní průběh přechodu a časování. Individuální plán zároveň vymezuje jednotlivá práva a povinnosti zapojených subjektů. Stanovuje a vyhodnocuje formu seznámení dítěte s novými pečujícími osobami a zapojení dítěte do tohoto procesu. (Macela, 2013)

Středem zájmu musí být při procesu přechodu z PPPD do nové rodiny dítě a jeho prožívání. Pro dítě bude proces přechodu mnohem jednodušší, pokud bude cítit podporu všech zúčastněných dospělých, kteří se v tomto procesu budou dobře orientovat. (MPSV, 2015b)

MPSV (2011, s. 30) uvádí následující obecné principy předávání:

- Formální správnost procesu,
- vzájemná informovanost,
- připravenost všech zúčastněných,

- dobrá spolupráce při selhávání přebírající rodiny,
- vzájemné oslovování,
- naslouchání dítěti, až si přijde samo,
- navázání na všechny smysly v procesu předávání,
- předávání dítěte přes neutrální prostor,
- předání informací dítěti,
- prostředí pro setkání,
- vzájemné přespávání rodin,
- nepříjemné věci dělají pěstouni, oblíbené činnosti přebírající rodina.

Při ukončení procesu předávání je další kontakt s pěstouny na přechodnou dobu závislý na rozhodnutí nové rodiny (biologické, osvojitelské či pěstounské). Je však alespoň vhodné zajistit, aby dítě neztratilo kontakt s pěstouny na přechodnou dobu ze dne na den. Ideálním případem je, když se nová rodina s dítětem a s pěstouny na přechodnou dobu v následujících dnech navštěvuje. Dítě tak může vidět, že přechod do nové rodiny je v souladu obou rodin. (Raná pěstounská péče, 2012) Pro dítě je nový domov velkou změnou, kterou potřebuje zpracovat a přijmout. Proto je vhodné, aby rodina po přijetí dítěte měla spíše klidnější režim. Nedoporučuje se hned jezdit aktivně na výlety, cestovat, zvat si domů návštěvy, ale spíše dát dítěti prostor zvyknout si na svůj nový domov. (Dvořáčková a Vítková, 2019)

3.1 Předávání dítěte do dlouhodobé náhradní rodinné péče

V případě, že biologičtí rodiče nejsou schopni dítě znovu převzít do své péče, dítě primárně přechází do dlouhodobé náhradní péče, tedy do dlouhodobé pěstounské rodiny, či do osvojitelské rodiny. Aby se pro dítě našel osvojitel či dlouhodobý pěstoun, je nutné dítě nahlásit do náhradní rodinné péče. Poradní sbor poté diskutuje o vhodném dlouhodobém pěstounovi, či osvojiteli. (MPSV, 2011)

„Při předávání dítěte do osvojitelské rodiny či do péče dlouhodobých pěstounů je nutná spolupráce pěstounů na přechodnou dobu a této nové rodiny. Každé dítě vyžaduje individuální a citlivý přístup.“ (MPSV, 2011, s. 26)

Zprostředkování pěstounské péče či osvojení zajišťuje krajský úřad, který vyhledává a seznamuje potencionální pěstouny či osvojitele se spisem dítěte. Pokud žadatelé projeví o dítě zájem, krajský úřad kontaktuje doprovázející organizaci pěstounů, aby naplánovala první kontakt. (Hrbáčková a kol., 2016)

Náhradní rodina by měla rozumět a dobře znát PPPD a být srozuměna s procesem přechodu dítěte. Přechod by měl být postupný, kdy se rodiny navzájem potkávají a postupně probíhá předávání. Předávající rodina jde pomalu do pozadí a přebírající rodina do popředí. (Macela, 2013) Proces přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do náhradní rodinné péče je velmi podobný procesu přechodu do biologické rodiny, který je blíže popsán v následující podkapitole.

3.2 Předávání dítěte do biologické rodiny

Proces předávání dítěte do biologické rodiny je emočně velmi náročnou událostí, při které by měl být zájem dítěte na prvním místě. „*V případě, že dojde k návratu dětí do biologické rodiny, je tato skutečnost pro pěstouny či osvojitele zatěžující. Zájem dětí by však měl být vždy upřednostněn před zájmem dospělých*“ (Kolektiv autorů, 2019, s. 79)

Z úřední povinnosti je nutné pravidelně přezkoumávat, zda nastala možnost, aby se dítě mohlo vrátit do biologické rodiny. Pokud na straně biologické rodiny odpadly překážky pro péči o dítě, má rodič a dítě právo i přednost na společný život, a to i v případě, že podmínky pro výchovu u pěstounů na přechodnou dobu byly kvalitnější. (MPSV, 2015a) Bohužel je však nutné konstatovat, že všeobecně návrat dítěte z PPPD k biologické rodině je méně častý. (Konečná a Sudová, 2011)

„*Pěstoun, jehož přijaté dítě má naději, že pravidelná setkávání s vlastním rodičem povedou k návratu do biologické rodiny, nutně potřebuje citlivou podporu. Biologický rodič, jenž má reálnou naději na návrat dítěte, potřebuje podporu, poradenství a doprovázení ve znovusjednocení rodiny.*“ (MPSV, 2015a, s. 280)

Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do původní rodiny je zapotřebí důkladně naplánovat, připravit na přechod dítě, a především přechod provádět postupně. Je nutno brát v potaz, z jakých důvodů nastal odchod dítěte z rodiny, a jak dlouho toto odloučení trvalo. Dále je zapotřebí naplánovat, jakým způsobem bude pro-

bíhat podpora biologické rodiny, do které je dítě předáváno a domluvit, jak bude probíhat kontakt mezi dítětem a pěstouny na přechodnou dobu. (Macela, 2013) Doprovázející pracovník pěstounů zajišťuje kontakt mezi biologickou a pěstounskou rodinou a dohlíží na to, jakým způsobem kontakt probíhá, jak se rodiče chovají k dítěti a jak se chová dítě. Ohledně průběhu kontaktu informuje OSPOD. (Patočková, 2019)

Biologickým rodičům dítěte je dobré vysvětlit, proč je pro dítě důležité udržovat kontakty s pěstouny na přechodnou dobu. Jako nástroj k plánování a přípravě na předávání dítěte z PPPD do biologické rodiny je vhodné svolat případovou konferenci. (Macela, 2013)

3.2.1 Fáze předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu zpět do biologické rodiny

Proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do biologické rodiny můžeme rozdělit na následující 4 fáze:

1. fáze – Biologičtí rodiče projeví zájem o dítě – zahajuje se jednání soudu

„Rodiče mohou děti požadovat i zpět. Soud takovému návrhu vyhoví, pokud je v souladu se zájmy dítěte.“ (Bubleová a kol., 2018, s. 7) Pokud biologičtí rodiče/rodič projeví zájem o dítě a chtěli/chtěl by ho vrátit znovu do své péče, zahajuje se jednání soudu. (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2015)

2. fáze – rozhodnutí soudu – přípravná fáze

Přípravná fáze procesu předávání dítěte do biologické rodiny zahrnuje **zaučení biologického rodiče v péči o dítě**. *„Rodič se zaučuje v péči o dítě, od pěstounů PPD se dozvídá informace o denním režimu dítěte a o jeho specifických potřebách; tj. spánkový režim, strava, co má dítě rádo, kdy reaguje pláčem apod.“* (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2015, s. 13). Zejména je zaučení vhodné, pokud se jedná například o mladou matku, která ještě nemá s péčí o dítě žádné zkušenosti, a s dítětem nebyla dlouho v kontaktu. Zaučení v péči o dítě však není zapotřebí, pokud je biologický rodič s dítětem v častém kontaktu, při kterém si osvojoval péči o dítě a komunikaci s ním. (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2015)

Dále v rámci přípravy **pěstoun doprovází biologické rodiče do místa jeho pobytu**. *„Pěstoun společně s dítětem dochází do domácnosti rodiče. Pomáhá rodiči s přípravou domácího prostředí (umístění postýlky, přebalovací pult apod.), zajištěním*

všech potřeb pro péči o dítě (lahvičky, příprava jídla pro dítě, ošetřování pokožky dítěte-u kojenců, koupání dítěte).“ (Krajský úřad Jihočeského kraje 2015, s. 13) Hlavním cílem je, aby dítě poznalo nové prostředí, ve kterém bude žít a aby si na něj zvyklo. Tyto setkání také slouží k vytváření pevnějších vztahů mezi dítětem a rodičem, a ke společné komunikaci. Těchto setkání se může také účastnit pracovník doprovázející organizace pěstounů na přechodnou dobu, který by měl být především při prvním setkání rodin, další setkání je možné realizovat i bez pracovníka doprovázející organizace, kdy mu pěstouni na přechodnou dobu budou podávat informace ohledně průběhu schůzek. Doprovázející organizace pak tyto zprávy vyhodnocuje a předává je OSPODu, který poté soudu interpretuje své stanovisko ohledně svěřeni dítěte do péče biologických rodičů/rodiče. (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2015) „*Někdy dítě přechází do nové rodiny na základě předběžného opatření, jindy soudním rozhodnutím v řádném řízení apod. Často bývá nutná intenzivní spolupráce se soudem, aby termín jeho rozhodnutí odpovídal skutečnému stavu a potřebám dítěte.*“ (MPSV, 2015b, s. 30)

3. fáze – předávání dítěte

Příprava na předání

Podle právního stavu věci stanoví pracovník, který koordinuje přechod dítěte termín, kdy dojde k definitivnímu předání dítěte z přechodné pěstounské péče do péče biologických rodičů/rodiče. O termínu předání informuje jak pěstounskou rodinu, tak biologickou rodinu. Pracovník pomáhá pěstounské rodině připravit veškeré důležité věci pro předání, jako jsou doklady a osobní věci dítěte, včetně fotografií, videí, knihy života či deníku dítěte. Tyto vzpomínky mohou napomoci k lepšímu zvládnutí přechodu z PPPD. Je dobré, aby koordinující pracovník upozornil biologickou rodinu na to, aby nechala pěstouny rozloučit se s dítětem, a aby s pěstouny a s biologickou rodinou domluvil, jak budou probíhat návštěvy rodin po předání dítěte. (MPSV, 2015b)

Den předávání

Je vhodné, aby pracovník, který koordinuje přechod, byl v den definitivního předávání dítěte účasten. Pracovník dohlédne na předání všech potřebných věcí a pomůže s uzavřením *dohody o předání dítěte z PPPD do přebírající rodiny*, ve které je uveden datum a hodina předání, jména všech zúčastněných procesu předávání, seznam

věcí, které se spolu s dítětem předávají a podpis předávající i přebírající rodiny. Úřad práce tuto dohodu často bere jako poklad k ukončení dávek PPPD. (MPSV, 2015b)

4. fáze – ukončení, doprovázení

Konečná a kol. (2016, s. 15) upozorňují, že „*při svěřování dítěte zpět do biologické rodiny chybí následné služby a podpora rodiny, aby opět nesehala.*“ Provázení biologické rodiny je důležité zejména pro dítě. Dítě potřebuje ujištění, že přechod do nové rodiny je v pořádku a dospělí jsou s ním srozuměni a v souladu. Když dítě uvidí, že proces přechodu dospělí dobře zvládají, bude to dobře zvládat i dítě a rychleji pochopí, kdo jsou jeho pečující osoby. Aby dítě přechod lépe zvládlo a vyrovnalo se s ním co nejrychleji, může napomoci kontakt s pěstouny na přechodnou dobu. (MPSV, 2015b) „*V rámci dohledu navštěvuje dítě v rodině pracovník OSPOD. Terénní služba podporuje kompetence matky v péči o dítě, se souhlasem rodiče předává zprávy OSPOD.*“ (Krajský úřad Jihočeského kraje, 2015, s. 14)

Po dokončeném procesu předávání dítěte je nutné zaměřit se i na pěstounskou rodinu, které by měl být poskytnut prostor na zpracování ztráty a poskytnutá nabídka terapie a supervize. V tomto období se vytváří vyhodnocení průběhu výkonu PPPD, který se zaměřuje na následující body:

- Co bylo přínosem, co se povedlo, co bylo těžké, co by příště šlo dělat lépe.
- Co potřebovalo dítě nejvíc.
- Co potřebovali (potřebují) pěstouni.
- Poskytnout pěstounům dostatek času na prožití ztráty, možnost supervize dle individuálních potřeb rodiny.
- Vyhodnocení, zda je tato rodina připravena pro přijetí dalšího dítěte do PPPD. (Macela, 2013, s. 14)

Díky vyhodnocení průběhu výkonu PPPD se reflektují potřeby pěstounů, jako jsou například supervize, doprovázení, vzdělávání. Jelikož proces předávání dítěte ať už do biologické rodiny, či do jiné formy NRP, je pro pěstouny na přechodnou dobu psychicky náročný, je možné, že pěstouni na přechodnou dobu budou potřebovat více času na zpracování odchodu dítěte z rodiny a zároveň si potřebují na nějakou dobu odpočinout. V tuto chvíli je vhodné PPPD přerušit. (Macela, 2013)

3. 3 Umístění dítěte do ústavního zařízení

V případě, že biologická rodina nechce nebo nemůže o dítě pečovat a návrat do původní rodiny se nezdaří a ani se nepodaří najít vhodného pěstouna či osvojitele, dítě je umístěno do ústavního zařízení. Je vhodné, aby doprovázející organizace zajistila pro dítě i pěstouny psychologa, či jiného odborníka, který připraví dítě i pěstouny na přechod a bude je při tomto procesu doprovázet. (Centrum pěstounských rodin, 2012)

4. Shrnutí teoretické části

V první kapitole teoretické části jsem stručně nastínila fungování institutu náhradní rodinné péče a jeho jednotlivé formy. Náhradní rodinná péče je velmi důležitým institutem, který podává záchranou ruku, pokud selže rodičovství. K dítěti v náhradní rodinné péči bychom měli přistupovat citlivě a s ohledem na jeho minulost. Selhání rodičů nesoudíme, často si totiž mohou nést těžkou minulost a podobné odmítnutí, stejně jako jejich děti.

V další kapitole jsem se zaměřila na pěstounskou péči na přechodnou dobu, kterou jsem popsala o něco blíže a snažila se zachytit její nejdůležitější aspekty. Do jednotlivých podkapitol jsem zahrнула, jaká by měla být osobnost pěstouna na přechodnou dobu a jaké jsou podmínky k výkonu PPPD. U pěstounů na přechodnou dobu je kladen důraz na jeho osobnost a musí splňovat několik podmínek. PPPD je náročná především po psychické stránce právě kvůli krátkodobosti péče, na tuto skutečnost by měl být pěstoun na přechodnou dobu dobře připraven.

Dále se zmiňuji o tématu ranné pěstounské péče a o tom, jak jsou první roky života dítěte zcela zásadní pro jeho budoucí vývoj. V dalších podkapitolách popisují, jak se stát pěstounem na přechodnou dobu, průběh procesu svěřením dítěte do PPPD a jak funguje odměňovací systém PPPD. Také jsem popsala funkci a průběh doprovázení při PPPD, kdy doprovázející organizace hraje společně s OSPODem důležitou roli pro dobrý průběh PPPD i procesu předávání dítěte. Dobrá spolupráce těchto subjektů i pěstounů přispívá k hladkému průběhu PPPD. Dále uvádím, jak a za jakých podmínek v rámci PPPD probíhá kontakt s biologickou rodinou dítěte, který je u pěstounské péče na přechodnou dobu podporován, musí se však hledět ostatně tak jako u celé náhradní rodinné výchovy na nejlepší zájem dítěte a kontakt s biologickou rodinou pravidelně vyhodnocovat. Na závěr této kapitoly jsem vybrala pár nejčastějších úskalí PPPD.

Poslední kapitolu jsem se věnovala tématu přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné formy péče. Na začátku kapitoly se zabývám všeobecnými podmínkami a principy při přechodu a v jednotlivých podkapitolách uvádím následující možnosti přechodu dítěte do jiné formy péče: přechod do nové náhradní rodiny, přechod do biologické rodiny a přechod do ústavního zařízení. Konkrétněji jsem se zaměřila na přechod dítěte do biologické rodiny, který jsem rozdělila do jednotlivých

fází a snažila se každou fází blíže popsat. Jednotlivé fáze předávacího procesu budu využívat ve výzkumné části.

VÝZKUMNÁ ČÁST

5. Metodologie výzkumného šetření

V této praktické části práce se budu věnovat formulaci výzkumných cílů, které zpracuji do transformační tabulky, ve které uvedu i sadu tazatelských otázek. Popíšu a zdůvodním zvolenou výzkumnou strategii. Dále pak představím vybraný výzkumný vzorek a průběh výzkumu. Popíšu způsob zpracování získaných výstupů z výzkumu a zmíním možná rizika výzkumu. Na závěr se budu věnovat analýze a interpretaci výsledků.

5. 1 Formulace výzkumných cílů

Cílem mé práce je zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do biologické rodiny a jak tento proces hodnotí. Na základě cíle jsem definovala cíle dílčí, které se zaměřují na jednotlivé fáze v procesu předávání dítěte:

DVC1: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy biologická rodina chce dítě zpět do své péče a chystá se jednat s soudem, a jak tuto fázi hodnotí.

DVC2: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy soud rozhodne o svěření dítěte do biologické rodiny a probíhá přípravná fáze na předání dítěte, a jak tuto fázi hodnotí.

DVC3: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá samotný akt předávání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.

DVC4: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze po předání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.

5. 2 Zdůvodnění zvolené výzkumné strategie

Jako výzkumnou strategii mé práce jsem zvolila kvalitativní metodu s využitím polostrukturovaného rozhovoru. Kvalitativní metodu jsem zvolila, jelikož umožňuje hlubší náhled do dané problematiky a získává tak podrobný popis při zkoumání

daného fenoménu. U polostrukturovaného rozhovoru je typický definovaný účel s určitou osnovou, rozhovor se však vyznačuje velkou pružností v rámci získávání informací. (Hendl, 2016)

Polostrukturovaný rozhovor je kombinací a středem mezi rozhovorem strukturovaným a nestrukturovaným. Polostrukturovaný rozhovor může být označován také jako částečně řízený rozhovor. Jak již vyplývá z výše uvedeného, rozhovor má předem daný určitý soubor otázek, jejich pořadí i formulace je však možné pozměnit či přidat doplňující dotazy. Je však nutné, aby se všechny soubory otázek v rozhovoru položily. (Reichel, 2009) V této strategii spatřuji výhodu v tom, že dává prostor pro získání důvěry mezi tazatelem a dotazovaným, což vnímám jako důležité při sdílení citlivého tématu, jako je právě proces předávání dítěte. Zároveň není přesně nařízená pevná struktura rozhovoru, takže rozhovor může být přizpůsoben respondentům, jejich reakcím a podnětům a využity mohou být i doplňující otázky.

5. 3 Transformace dílčích cílů

Viz další strana

Tabulka č. 1. – transformační tabulka

Hlavní výzkumný cíl	Dílčí výzkumný cíl	Tazatelské otázky
Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá proces předávání dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do biologické rodiny a jak jej hodnotí.	DVC1: Zjistit, jak z pohledu pěstounů probíhá fáze, kdy biologická rodina chce dítě zpět do své péče a chystá se jednání soudu, a jak tuto fázi hodnotí.	TO1: Jakým způsobem se dozvídáte, že biologická rodina zažádala o svěřeni dítěte zpět do své péče? TO2: Jak tuto skutečnost hodnotíte?
	DVC2: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy soud rozhodne o svěřeni dítěte do biologické rodiny a probíhá přípravná fáze na předání dítěte, a jak tuto fázi hodnotí.	TO3: Jakým způsobem probíhá příprava na předání dítěte? TO4: Jak probíhá komunikace a kontakt s biologickou rodinou? TO5: Jak hodnotíte spolupráci všech zapojených subjektů?
	DVC3: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá samotný akt předávání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.	TO6: Jak probíhá samotný akt předávání, kdo u něj bývá přítomný a jak tuto fázi hodnotíte?

Hlavní výzkumný cíl	Dílčí výzkumný cíl	Tazatelské otázky
	DVC4: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze po předání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.	<p>TO7: Jak prožíváte odchod dítěte?</p> <p>TO8: Jaké typy podpůrných služeb po odchodu využíváte a jak je hodnotíte?</p> <p>TO9: Jaký máte pohled na shánění informací o dítěti po jeho odchodu a o udržování kontaktu s dítětem?</p> <p>TO10: Po jak dlouhé době po odchodu dítěte berete do své péče další dítě?</p>

5. 4 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek se skládá ze 7 respondentů, přičemž jsou všichni respondenti ženy. Ve výzkumu jsou respondentky od sebe odlišeny a pojmenovány kódově R1 až R7. Výzkumným vzorkem mé práce jsou tedy pěstounky na přechodnou dobu, které mají zkušenost s předáváním dítěte do biologické rodiny, jelikož si procesem předávání přímo procházejí a dokáží ho tak popsat i zhodnotit. V rámci zachování anonymity respondentek neuvádím žádné osobní údaje. Respondentky jsem pro svůj výzkum získala dvěma způsoby, a to prostřednictvím doprovodných organizací, které jsem e-mailem kontaktovala a požádala je o preposlání „dopisu pro pěstouny“, a prostřednictvím facebookové skupiny „Pěstounská péče známá – neznámá“, ve které jsem přímo oslovila potenciální respondenty.

5. 5 Průběh výzkumu

Průběh výzkumu bych rozdělila do třech fází. První fází výzkumu byla příprava, která spočívala v nastudování literatury a tvoření teoretické části práce. Dále

jsem se zaměřila na tvoření otázek k rozhovoru, které jsem formulovala na základě teorie k předávacímu procesu.

Druhou fází výzkumu jsem věnovala hledání vhodných respondentů. První respondentku jsem sehnala na základě osobní známosti, tudíž jsem se spojila přímo s ní a zeptala se jí. Další respondenty se mi podařilo získat dvěma způsoby, jak jsem avizovala již v předešlé kapitole. Kontaktovala jsem tedy prostřednictvím e-mailové korespondence pár doprovodných organizací a požádala jsem je, zda by mohly pěstounům na přechodnou dobu přeposlat dopis, který byl k emailu připojený, kvůli zachování anonymity klientů mi nemohly zprostředkovat kontakt přímo na konkrétní pěstouny.

V dopisu jsem uvedla základní informace o bakalářské práci, jejich cílech a o tom, že k výzkumu potřebuji výhradně pěstouny na přechodnou dobu, kteří si prošli procesem předávání dítěte do biologické rodiny. Dále jsem uvedla informace o průběhu rozhovoru a upozornila na to, že rozhovory budou probíhat online formou z důvodu nepříznivé koronavirové situace. Na tuto výzvu se mi ozvala jedna respondentka. Mezitím jsem hledala další způsoby, jak sehnat respondenty a využila jsem sílu sociálních sítí. Našla jsem Facebookovou skupinu s názvem „Pěstounská péče známá – neznámá“, kde se probírají různá témata týkající se pěstounské péče. Členové této skupiny jsou jak samotní pěstouni, tak lidé pracující s pěstouny, ale i široká veřejnost. Ve skupině se sdílí různá témata, články, odkazy či dotazy týkající se pěstounské péče. Do této skupiny jsem tedy napsala příspěvek, že hledám pěstouny na přechodnou dobu, kteří si prošli procesem předávání dítěte do biologické rodiny a byli by ochotní podílet se na mém výzkumu k bakalářské práci a poskytli mi online rozhovor. Byla jsem velice mile překvapená, když na tuto výzvu reagovalo 8 pěstounek, které byly ochotné účastnit se rozhovoru.

Třetí fází byla samotná domluva termínů jednotlivých rozhovorů, která byla již o něco složitější. Některé z pěstounek se mi po kontaktování neozvaly, nebo rozhovor na poslední chvíli odřekly. Nakonec se mi tedy povedlo sehnat dohromady **7 respondentek**, se kterými byl rozhovor uskutečněn.

Před samotnými rozhovory jsem si nejdříve nastudovala potřebnou teorii k vedení polostrukturovaného rozhovoru, jelikož jsem doposud neměla s vedením takového rozhovoru zkušenost. Také jsem si připravila a zabezpečila technické zázemí,

aby rozhovory v online prostředí proběhly bez větších technických potíží. Výběr online platformy jsem přizpůsobila možnostem respondentek, většinou se jednalo o platformy Messenger, WhatsApp a Google Meet. V úvodu každého rozhovoru jsem respondentky informovala o anonymitě a dotazovala se, zda souhlasí s nahrávkou rozhovoru. Zdůraznila jsem, že nahrávky slouží výhradně pro účely zpracování bakalářské práce. Všechny respondentky s nahrávkou rozhovorů souhlasily. Dále jsem je v krátkosti seznámila s charakterem a cílem mé bakalářské práce. Poté následovaly již samotné rozhovory, které zpravidla trvaly 30 až 60 minut.

5. 6 Způsob zpracování získaných výstupů výzkumu

Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentek nahrány na diktafon a následně dále zpracovávány. Nejdříve jsem jednotlivé nahrávky rozhovorů doslovně přepsala a poté si je přečetla. Dále nastává proces kódování, kdy jsem ke každé odpovědi respondentek vytvořila určitý kód, který pojmenovává, co se mi respondent snažil sdělit. Jednotlivé výpovědi respondentek byly tedy analyzovány, kódovány a porovnávány v rámci jednotlivých výzkumných otázek. (Hendl, 2016)

5. 7 Rizika výzkumu

Jedno z rizik mého výzkumu spatřuji v tom, že téma předávání dítěte a odchodu dítěte je pro pěstouny velice citlivou událostí. Je proto vhodné klást důraz na citlivé vedení rozhovoru, respondentky do ničeho netlačit a také prokázat svůj aktivní zájem o to, co mi sdělují. Respondentkám jsem proto hned ze začátku rozhovoru oznámila, že pokud by na některou z otázek nechtěly odpovídat, tak nemusí. Zároveň jsem je také informovala o tom, že mají právo od rozhovoru kdykoliv odstoupit.

Dalším rizikem je citlivost informací, z kterých by mohlo být možné identifikovat samotnou respondentku, dítě či další zapojené aktéry. Z těchto důvodů je nutné respondentkám zdůraznit informace o anonymitě a zachování mlčenlivosti z mé strany. Respondentky jsem ujistila, že informace budu využívat pouze pro účely psaní bakalářské práce a nebudu uvádět žádné osobní údaje, či údaje, na základě kterých by mohly být identifikovány. Kladla jsem důraz na to, aby ve výzkumu nebyla uvedena žádná konkrétní místa, organizace či jména.

Z důvodu nepříznivé koronavirové situace se všechny rozhovory konaly prostřednictvím videohovorů přes různé platformy. Zde vidím riziko v tom, že rozhovory

nebyly tak osobní a autentické, jako by tomu mohlo být při osobním setkání. Často bylo těžké z videohovoru vyčíst všechny emoce, či řeč těla. Na druhou stranu online rozhovory přinášely i výhodu v tom, že jsem za respondentkami nemusela cestovat do místa jejich pobytu a tím tak ušetřila čas.

Také z důvodu rozsáhlosti tohoto tématu jsem spatřovala riziko v tom, že respondentky často od tématu utíkaly a nedržely se přímo situace při předávání do biologické rodiny. Pro mě jako tazatele, bylo těžké rozhovor citlivě vracet zpátky ke zkoumanému tématu. Musela jsem si dávat pozor, aby to ode mě nevyznělo netaktně a nebylo to pochopeno tak, že to, co říkají, mě nezajímá.

Posledním možným rizikem je skutečnost, že důvodem k ochotě účastnit se rozhovoru byla například špatná zkušenost právě s procesem předávání dítěte do biologické rodiny. Je pochopitelné, že v tomto případě je větší motivace či potřeba sdílet svoji zkušenost, „vypovídat se“ a „postěžovat si“, než u někoho, kdo procesem předávání do biologické rodiny prošel poměrně klidně a byl se vším spokojen. Jedná se tedy pouze o mojí spekulaci, ale myslím si, že by zde mělo být zmíněno i toto riziko, jelikož by tato skutečnost mohla ovlivnit výsledky výzkumu.

6. Analýza výsledků

Nyní se budu věnovat zpracování dat z jednotlivých rozhovorů a hledání odpovědí na jednotlivé dílčí cíle. Následující podkapitoly představují dílčí výzkumné cíle, kde bude obsažen souhrn výpovědí respondentek, doplněný citacemi.

6. 1 DVC 1. Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy biologická rodina chce dítě do své péče a chystá se jednání soudu, a jak tuto fázi hodnotí.

V tomto dílčím výzkumném cíli jsem se pokoušela zjistit, jak podle pěstounů na přechodnou dobu probíhá prvotní fáze předávání dítěte do biologické rodiny. Konkrétně mě zajímalo, jak podle nich probíhá fáze, kdy se biologická rodina rozhodne, že chce dítě do své péče, a jak tuto konkrétní fázi hodnotí. Jednou z mých otázek bylo, **jakým způsobem se pěstouni dozvídají**, že má biologická rodina o dítě zájem a chce ho do své péče, a **jak tuto skutečnost hodnotí**.

Z odpovědí respondentek mi vzešly dvě možnosti. Tuto skutečnost se dozvěděly buď přímo **od biologické rodiny**, anebo **od spolupracujících subjektů** jako je OSPOD či doprovodná organizace.

Více respondentek se tuto skutečnost dozvědělo přímo od biologické rodiny. R1 uvádí: „*Já jsem se to dozvěděla vlastně přímo od té bio rodiny jo, protože my jsme byli se všema těma rodičema, tam jsem byla ve spojení, vidali jsme se. A když požádali o to dítě, tak už to bylo ve stádiu, kdy to dítě se začalo stýkat s tou bio rodinou a už se tak jakoby překlápělo jo, takže to jsem se dozvěděla od té bio rodiny.*“ (R1) Obdobně odpovídá i R4: „*...tam jsem to věděla od maminky, že maminka podává návrh. Tam jsme byly domluvený i vlastně dopředu, jak bude probíhat to předávání, to bylo všechno v pohodě.*“ (R4)

Další respondentky se naopak tuto skutečnost dozvídají od zapojených subjektů, jako například R7: „*Tak my jsme se to dozvěděli tak, že nám volala sociální pracovnice, že se ozvala maminka, která ho původně nechala v nemocnici, nebo v porodnici a domluvili jsme se na setkání s mamkou.*“ (R7)

V případě, že se pěstounky dozvěděly o tom, že biologická rodina má zájem o vrácení dítěte do péče přímo od biologické rodiny bylo většinou v případě, kdy už tam

byly nějaké vztahy a kontakty. Z tohoto důvodu se od začátku vědělo a počítalo s tím, že se dítě bude k rodičům pravděpodobně vracet a tato skutečnost nebyla pro pěstouny žádným překvapením. R2 uvádí: „*Takže tady jsme celou dobu věděli, že mamčin hlavní zájem je získat dítě zpátky do péče, a vlastně bylo to téma, který nás provázelo celých těch 7 měsíců co byl u nás.*“ (R2) Pokud se informaci o zájmu rodiče o svěřeni dítě do péče dozvídají pěstouni od zapojených subjektů, jako OSPODu či doprovodné organizace, je to většinou v případě, kdy s biologickou rodinou nejsou kontakty a nepočítá se příliš s variantou, že by se dítě do biologické rodiny vracelo. R3 uvádí: „*Volala mi naše doprovodka, že právě dostala telefonát z OSPODu, že se na OSPOD dostavila maminka s tím, že si to rozmyslela a že by to dítě chtěla zpátky, a to mě vlastně strašně jako překvapilo...*“ (R3)

V další otázce jsem od respondentek zjišťovala, **jak hodnotí skutečnost, že se dítě vrací** zpátky do biologické rodiny. Výpovědi jsem rozdělila podle toho, zda respondentky tuto skutečnost vnímaly jako **pozitivní** nebo **negativní**.

Větší část respondentek uvádí, že skutečnost, že se bude dítě vracet do biologické rodiny vnímaly pozitivně, R7 odpovídá: „*Myslím si, že děti maj vyrůstat ve svejch rodinách, jakmile to jde, jakmile je to pro ně bezpečný, takže já jsem měla radost, když se ta mamka ozvala.*“ (R7) Pozitivně tuto skutečnost vnímala i R6, která však později uvádí, že to nebylo tak dobré, jak se tenkrát zdálo: „*Tenkrát jsme si mysleli, že to tak má být, a že by měli dostat šanci, a že to bude dobrý.*“ (R6)

Z rozhovorů jsem vnímala, že velmi záleží na tom, do jakých podmínek se dítě vrací. Pokud je všechno v rámci možností v pořádku a pěstouni vidí, že rodič funguje, nemají s tím pochopitelně takový problém, jako když vnímají, že rodič nefunguje dobře a vidí rizika, kterými by dítě mohlo být ohroženo. R5 odpovídá: „*vnímali jsme to velice špatně. My jsme od začátku věděli, že ti kluci se budou vracet nejspíš do té biologické rodiny, resp. k tomu tatínkovi, takže jsme věděli, do jakých podmínek v podstatě půjdou nebo tušili...protože nás pak překvapilo, jak to bylo o mnoho horší, než jsme tušili.*“ (R5) Negativně hodnotí skutečnost, že se dítě vrací do biologické rodiny i R2, která poukazovala na to, že matka dítěte měla psychiatrickou diagnózu, kdy měla stavy, u kterých hrozilo riziko ublížení dítěti, což bylo také důvodem odebrání dítěte. Z jejího pohledu se na stavu matky nic nezměnilo, proto jí přišlo nelogické dítě znovu do péče matky vracet a měla o dítě strach. „*Jako mě to přišlo úplně uhozený a rozhodně jako moje prožívání v tom bylo, že to dítě se tam přece nemůže vrátit, resp. nemůže se*

tam vrátit teď, protože to je prostě nesmysl a byla jsem přesvědčená o tom, že by to skončilo ještě hůř, než do té doby.“ (R2) Záleží tedy velmi na okolnostech návratu dítěte do biologické rodiny a pěstouni potřebují vědět, že dítě předávají do dobrých rukou.

Shrnutí DVC 1:

První dílčí výzkumný cíl se zaměřoval na počáteční fázi předávacího procesu, kdy biologická rodina zažádá o dítě a začíná se soudní jednání.

Respondentky se o této skutečnosti dozvídají buď přímo od biologických rodin, a to většinou v případě, kde jsou již s biologickou rodinou kontakty. Druhou variantou je, že se pěstouni o zájmu biologického rodiče o svěření dítěte dozvídají prostřednictvím OSPODu, či doprovodných organizací, právě v případech, kdy kontakt s biologickou rodinou ještě nebyl tolik navázaný, či se s variantou, že se dítě bude k rodiči vracet příliš nepočítalo. V této fázi hraje hlavní roli skutečnost, že se dítě bude předávat do biologické rodiny. Většina respondentek tuto skutečnost hodnotí pozitivně. V případech, kdy tuto skutečnost respondentky hodnotí negativně, je v důsledku toho, že respondentky vnímají, že by dítě mohlo být návratem do biologické rodiny nějakým způsobem ohroženo.

6. 2 DVC 2. Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze, kdy soud rozhodne o svěření dítěte do biologické rodiny a probíhá přípravná fáze na předání dítěte, a jak tuto fázi hodnotí.

Tento dílčí výzkumný cíl se zaměřuje na přípravnou fázi předávání dítěte do jeho biologické rodiny. Zajímalo mě, jakou mají pěstouni **zkušenost s přípravnou fází** a jak vlastně v praxi probíhá.

Většina respondentek hodnotí přípravu na předání dítěte za **povedenou**, jestliže probíhaly společné návštěvy a postupná příprava dítěte na příchod do biologické rodiny. R6 odpovídá: *„Příprava začala v momentě, kdy mamku pustili z vězení, tak jezdil na víkend k ní a k dědečkovi, takže tam už věděl, že se můžou vidat. Potom jsme jezdili k psychologce, která nám pomáhala, jak třeba nějaké věci vysvětlit...“* (R6) Některé respondentky uvádí, že u nich biologický rodič před předáváním dokonce i bydlel, jako to bylo například u R7: *„Mamka k nám teda pravidelně jezdila a pak u nás poslední týden i bydlela. Prostě šla do pokojíčka místo mě k malej, a když už malá*

spala celou noc u ní, vůbec mě nepotřebovala, tak vlastně jsem zavolala, že je přichystaná, takže podle mě to bylo takový jako fakt ideální předávání, tak jak to má být“ (R7) Podobnou zkušenost má i R4: *„...když teda ta pěstounka má možnost tu maminku ten týden ubytovat u sebe a ona teda s tím souhlasí, tak je to to nejúžasnější, co můžeme pro to dítě udělat.“ (R4)*

Dvě z respondentek naopak přípravu na předání považují za **ne moc dobře povedenou**, kdy absentovaly společné návštěvy a celkový čas na přípravu nebyl dostatečně dlouhý na to, aby se dítě dokázalo na novou pečující osobu překlopit. U respondentky 2 nastala situace, kdy soud poměrně nečekaně rozhodl o vrácení dítěte, které mělo proběhnout do týdne. Ve fázi, kdy se řeklo, že se dítě bude předávat, nebyly mezi dítětem a biologickým rodičem žádné kontakty, nejhorší však byla krátká doba na přípravu. *„Prostě bylo jasné, že je to rozjetý. Takže my jsme mu začali vyprávět, že se vrátí za mámou, že tam bude ve svém domečku, a tak nějak jsme ho prostě připravovali. Snažili jsme se to co nejvíc verbalizovat, pouštěli jsme si nějaká videa s tou mámou a fotky, co jsme měli z těch kontaktů. Vlastně bylo to opravdu během toho týdne a bylo to čistě na tom, co my zprodukuje doma, nebo co jsme zvládli...“ (R2)*

Další otázka byla zaměřená na to, jak probíhá **komunikace a kontakt s biologickou rodinou**. Většina respondentek uvádí, že komunikace a kontakt s biologickou rodinou nebyla ideální a mnohdy **náročná**. Uvedu na příkladu R6: *„My jsme byli zvyklí si pak jako normálně spolu jako komunikovat po telefonu, volat si, a tak no. Komunikace byla ale náročná, protože maminka jako drogově závislá osoba dřív, měla prostě už takový intelektuální změny... z nějakého znaleckého posudku bylo jako prostě že ji ty drogy ovlivnily natolik, že není schopná vždycky všechno úplně vyhodnotit“ (R6)* Mimo komunikaci byly pro respondentky poměrně náročné i společné kontakty. Některým respondentkám přišlo, že ze strany rodiče nebyl příliš velký zájem o dítě. R5 popisuje, jak si otec chlapce bral často pod vlivem alkoholu: *„V případě, kdy jsme kluky předávali a kdy jsme je přebírali potom zase zpátky, tak byl tatínek pod vlivem alkoholu. Řekla bych, že někdy docela hodně.“ (R5)*

Zbytek respondentek mělo spíše kladný postoj a nastavená **komunikace a kontakty jim přišli dobré**, jako to bylo například u respondentky 6: *„Co se týče těch kontaktů a tý domluvy, tak to bylo docela fajn. S maminkou jsme nastavily kontakty, kdy ona jezdila ke mně domů, tak jak to dávala. Někdy to dávala jednou týdně, někdy zas jednou za 14 dní...“ (R4)*

V další otázce respondentky uváděly, jak hodnotí **spolupráci se všemi zúčastněnými subjekty** při přípravě na předávání, kterými jsou především doprovodné organizace, OSPOD či soudy. U této otázky byly odpovědi respondentek různé, jelikož jednotlivé zkušenosti jsou dost individuální, a jak zmiňovaly respondentky při rozhovorech, hodně záleží, na jakého člověka zrovna narazily.

Respondentky se však povětšinou shodli na tom, že pro ně byla velmi důležitá funkce a podpora **doprovodné organizace** a její spolupráci **hodnotili kladně**. R5 uvádí: „*my jsme měli super spolupráci a podporu naší doprovodné organizace, prostě bez ní by to nešlo*“ (R5) Spokojená se spoluprací doprovodné organizace byla například i R7, která viděla velkou výhodu v tom, že ji sociální pracovnice z doprovodné organizace věřila. Respondentka uvádí, že měla potřebnou podporu, ale zároveň oceňovala určitou volnost a samostatnost v rámci přípravy na předání dítěte: „*...Prostě mi věřila, že to jako zvládnou. Vlastně se nám do toho, když to řeknu...úplně se do toho nemotal nikdo, takže to dopadlo, jak to mohlo dopadnout nejlíp*“ (R7)

Spíše **negativně** respondentky **hodnotily spolupráci OSPODů a soudů**, kde ze strany pěti respondentek zazněla kritika ohledně přílišného prosazování návratu dítěte do biologické rodiny. Respondentky popisovaly, že OSPOD a soudy mají návrat dítěte do biologické rodiny na prvním místě, což jako samo o sobě nevnímají vůbec špatně, naopak také zastávají názor, že dítě by se mělo do biologické rodiny vrátit. Co hodnotily negativně bylo prosazování návratu dítěte do biologické rodiny, i přes nepříznivé podmínky v biologické rodině, které pro ně samotné nebyly přijatelné. R1 popisuje, že cítila tlak k návratu dítěte do biologické rodiny „za každou cenu“, i když to dle ní nebylo zrovna v zájmu dítěte: „*V nynější době se strašně moc ta bio rodina jako prosazuje, někdy si myslím, že až na úkor nebo špatně vůči tomu dítěti, abych řekla pravdu.*“ (R1) Podobnou situaci zažila i respondentka 2, která popisuje, že pro ni byla dost složitá spolupráce se sociální pracovníci na OSPODu, kdy respondentka vnímala, že pro dítě není návrat do biologické rodiny aktuálně vhodný. Měla potřebu to řešit, mluvit o tom, ale cítila, že ji nikdo neposlouchá a nekomunikuje s ní. „*...mě šlo hodně o to dítě a mluvila jsem o tom, jak se mi zdá, že on to prožívá a co by potřeboval. A ona zase hodně viděla potřeby té biologický mámy a říkala: Musíte ho tam vrátit, je to v pořádku, takhle když to soud rozhodne, je to dobrý...*“ (R2)

Zaznělo také, že by se mělo více zaměřit na šetření v biologické rodině a na jejich podporu, protože jak popisuje R7, stává se, že po vrácení dítěte do biologické

rodiny se dítě znovu předává do náhradní péče, jelikož biologická rodina bohužel znovu selhává: „*To dítě se zase z té rodiny vrací a děje se to často, protože já jich znám poměrně hodně...tak to je o tom, že se tam prostě dobře nepracuje*“ (R7)

Ze strany některých respondentek zazněla i kritika vůči předběžným opatřením vydanými soudy. R4 dodává: „*Pokavaď jsou ty děti předávány tímhle tím stylem, to je prostě zrudnost, kterou by si měli soudci odpustit.*“ (R4) Často také selhání ve spolupráci s jednotlivými subjekty spočívalo ve špatné vzájemné komunikaci, nebo naopak fungovala skvěle, protože byla nastavená dobrá komunikace a vzájemná informovanost.

Shrnutí DVC 2.:

Druhý dílčí výzkumný cíl zkoumá druhou fázi předávacího procesu, kdy soud již rozhodl o svěření dítěte do biologické rodiny a probíhá přípravná fáze na předávání dítěte.

Respondentky popisují, že se příprava na předávání zaměřuje na překlopení dítěte na novou pečující osobu, tedy biologickou rodinu. Příprava předávání spočívala u většiny respondentek ve vzájemných kontaktech a návštěvách, u dvou respondentek biologický rodič dokonce v rámci přípravy na předání po nějakou dobu bydlel. Samotnou přípravu na předávání hodnotí většina respondentek kladně a považují ji za dobře provedenou, jelikož se podařilo nastavit kontakty a byla snaha udělat vše proto, aby byl přechod pro dítě postupný. Dvě respondentky se vyjádřily, že příprava na předávání nebyla realizována dobře, a to z důvodů krátkého času na přípravu a absencí či nedostatečných kontaktech. V přípravné fázi na předávání je nejdůležitější dobrá vzájemná komunikace a kontakt s biologickou rodinou a dobře nastavená spolupráce se zapojenými subjekty. Komunikaci a kontakt s biologickou rodinou větší část respondentek pokládá za velmi náročnou, společná domluva i kontakt pro ně byla obtížná. Zbylé respondentky hodnotí společnou komunikaci a kontakt s biologickou rodinou jako vydařený, kdy se povedly nastavit fungující společné kontakty. Spolupráci se zapojenými subjekty respondentky hodnotí dost individuálně. Z rozhovorů vyplynulo, že doprovodné organizace jsou pro pěstounky velmi důležité a většina hodnotila jejich spolupráci velmi kladně. Naopak hůře hodnoceny byly soudy a OSPOD. Zde se opakovala myšlenka, že tyto subjekty jsou dost nakloněny ku prospěchu biologické rodiny, navzdory nejlepšímu zájmu dítěte.

6. 3 DVC3: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá samotný akt předávání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.

V rámci tohoto cíle jsme zjišťovala, jakou mají pěstouni na přechodnou dobu **zkušenost přímo s aktem předávání**. Zajímal mě tedy **průběh samotného dne předávání dítěte, kdo u něj bývá přítomný**, a jak pěstouni **hodnotí tuto fázi**.

Průběh samotného aktu předávání dítěte byl u všech respondentek hodně **podobný**. Vypadalo to tak, že respondentky přijeli s dítětem do místa bydliště biologické rodiny. Proběhli určité formální úkony jako podpis předávacího protokolu, předání osobních věcí dítěte, fotografií, videí, či denních záznamů dítěte, které se u pěstounů vedli. R5 popisuje průběh následovně: *„vlastně jsme odjeli za tím otcem, ona tam přijela taky naše klíčová pracovnice. Vyložili jsme z auta všechny kluků věci a hračky, a tak dále. Tatínek nás pozval dovnitř, podepsali jsme potom ten předávací protokol a tím to vlastně skončilo, rozloučili jsme se a pak jsme si šli pobřečet na rameni ven“* (R5).

U respondentek 1, 2, 5 a 6 byli při předávání přítomné klíčové **pracovnice z doprovodné organizace** či **pracovnice OSPOD**. Respondentky 3, 4 a 5 zmiňují, že před každým předáváním trvají na lékařské prohlídce dítěte, aby měly jistotu a důkaz o tom, že dítě předávají do biologické rodiny v pořádku. *„já ještě navštěvuju před odjezdem jakoby do té bio rodiny, tak navštěvuju dětského lékaře, abych měla zprávu o tom, že jsem předala dítě v pořádku“*.

Téměř všechny respondentky považují **průběh samotného předávání za vydařený a hodnotí tuto fázi dobře**. R3 odpovídá: *„Ten jako samotnej den proběhnul nakonec úplně v klidu, my jsme byli prostě jako rádi, že to vypadalo, jako že to dobře dopadlo nakonec, takže to předávání bylo fajn“* (R3)

Výjimkou mezi odpověďmi byla R1, která **hodnotila tuto fázi negativně**. Bylo to především kvůli tomu, že dítěti se od ní nechtělo a plakalo, že k tatínkovi nechce a chce zůstat s ní. R1 popisuje, jak pro ni tato situace byla obtížná: *„To bylo hodně těžký a doufám že...už to nikdy zažívat nechci. Když musíte to dítě předat a teď vy prostě víte, že se vás to dítě drží zuby nehty a nechce vás pustit...“* (R1) Velmi tedy

záležití především na tom, jak situaci vnímá dítě, a zda je na návrat do biologické rodiny dobře připraveno. Většina respondentek popisovala, že dítě vzalo návrat poměrně dobře, a i díky tomu pro ně bylo samotné předávání o něco jednodušší. R2 uvádí, že se obávala toho, jak to dítě pochopí, a bála se, že v ten den dítě „stropí scénu“. Ale bylo pro ni překvapivé, jak to dítě vzalo. *„Prostě si jako zasedl k tý televizi a vypadalo to, že jako dobrý, tak jsme si říkali tyjo, tak možná to fakt bude bez scénky. A pak jsme mu říkali tak čau, my jdeme a ty tu zůstaneš s mámou a bude to prima. A on tak seděl u tý televize a říká nám: „ČÁÁU“ a usmívá se na nás...“* (R2)

Shrnutí DVC 3.:

Třetí dílčí výzkumný cíl byl zaměřený na třetí fázi předávání, a to konkrétně na samotný akt (den) předávání dítěte do biologické rodiny.

U všech respondentek byl průběh samotného dne předávání velmi totožný. Respondentky dorazily do místa bydliště biologické rodiny a zde proběhly veškeré formální záležitosti jako je podpis předávacího protokolu či předání osobních věcí dítěte. Tři respondentky uvádějí, že před předáním trvají na lékařské prohlídce dítěte, aby měly potvrzené, že dítě předávají v pořádku. U čtyř respondentek byla v den předávání přítomná klíčová sociální pracovnice. Šest respondentek hodnotí samotný akt předávání za vydařený. Zbylá respondentka tuto fázi nehodnotí dobře, jelikož dítě předávání neslo těžce a k biologické rodině nechtělo a plakalo.

6. 4 DVC4: Zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá fáze po předání dítěte do biologické rodiny, a jak tuto fázi hodnotí.

V posledním dílčím cíli jsem se zaměřila na fázi po předání dítěte do biologické rodiny. Respondentky **popisovaly a hodnotily průběh fáze již po odchodu dítěte.**

Na první otázku, jak pěstouni **prožívají odchod dítěte**, jsem dopředu tušila odpověď, ale přesto mě zajímal konkrétní pohled a prožívání jednotlivých respondentek. Všechny respondentky se tedy shodly na tom, že odchod dítěte je pro ně **citlivým a těžkým obdobím**. R1 popisuje období po předání následovně: *„Najednou je obrovská prázdná náruč a máte pocit, že to dítě hledáte pořád v peřinách, když už tam není...je*

to těžký jo, protože ono se říká, že každým odevzdáním dítěte ztrácíte kousek svého srdce a je to pravda.“ (R1)

Některé respondentky tuto fázi prožívaly o něco lépe, jiné zase hůře. Jejich prožívání odchodu a vyrovnání se s odchodem dítěte úzce souvisí s tím, do jakých podmínek se dítě vracelo. R7 uvádí, co jí pomohlo se s odchodem dítěte vyrovnat: *Vlastně co mě pomohlo na to je, že jsem věděla, že malá prostě bude v bezpečném prostředí*“ (R7) Podobnou zkušenost má i R4, které se zpracováním odchodu dítěte napomohlo vědomí toho, že je dítě spokojené. *„Já jsem to teda měla zpracovaný tím, že ta malá jakoby přešla tak, že prostě byla šťastná, spokojená, tak i já jsem byla.*“ (R4)

Bohužel ne všechny respondentky byly ztotožněny s přechodem dítěte do biologické rodiny a pro ně byl odchod dítěte o to těžší. R3 popisuje svůj způsob vyrovnávání se s odchodem dítěte následovně: *„Vlastně jakoby pojmut to i tak, jako že by prostě pro mě jakoby umřel, protože pohrávat si s myšlenkou, co se mu tam děje, tak to by mě zničilo asi...“* (R3)

Dalším tématem byly **podpůrné služby** (např. supervize, terapie, podpůrná skupina) po odchodu dítěte a **jejich hodnocení**. Respondentek jsem se ptala, jaká podpůrná služba jim byla nabídnuta, případně zprostředkována, a jak jí hodnotí. Zde se výpovědi respondentek rozdělily na dva tábory. Na respondentky, které podpůrné služby po předání využily, a na ty, které je nevyužily.

Podpůrné služby celkem **využily** čtyři respondentky, a to **formou supervize**: *„Já jsem měla dopředu nahlášenou supervizi, že si ji udělám, kdyby náhodou to bylo někde potlačený nebo prostě něco. Je zapotřebí se z toho vypovídat, to určitě...i když se cítí jakoby dobře, tak určitě je zapotřebí si to jakoby uzavřít tou supervizí.*“ (R4) Všechny čtyři respondentky považují využití podpůrných služeb za potřebné a **hodnotí je jako přínosné**. R2 v otázce, jak by hodnotila proběhlou supervizi, odpovídá: *„To bylo jako určitě dobrý, nějak to jakoby snažit se uzavřít v sobě, nějak dobře a zároveň zrekapitulovat tu naši roli, co my jako pěstouni příště třeba můžeme udělat líp. V tomhle nám to asi fakt hodně pomohlo a to jako bylo hodně takový uklidňující*“ (R2) Respondentky na supervizi kladně hodnotí to, že mají někoho, komu se můžou vypovídat a kdo jim zprostředkuje třetí nezaujatý pohled. Supervize jim pomáhá odchod dítěte lépe zpracovat a uzavřít.

Druhá část respondentek uvádí, že podpůrnou službu **nevyužily**. Snažila jsem se zjistit, zda jim byla podpůrná služba nabídnuta a jaký byl důvod jejich odmítnutí. R6 odpovídá, že jim podpůrná služba nabídnuta byla a důvod odmítnutí služby byl v citlivosti tématu odchodu dítěte: „*My jsme pak měli možnost psychologický podpory, jenže v tu chvíli to bylo strašně citlivý a bolavý a já jsem o tom moc mluvit nedokázala.*“ (R6) R5 uvádí, že podpůrné služby nevyužila, jelikož jim stačilo si odchod dítěte v klidu rozebrat a uzavřít v rámci rodiny. „*Byli jsme na to dva a já měla i podporu ze strany syna. Pomáhalo nám, že jsme o tom mluvili a pořád dokola jsme to rozebírali, takže my jsme měli takovou tu terapii, víceméně tou rodinou jsme si udělali,*“ Trochu jiný vhled přináší R7, která podpůrné služby nevyužila, jelikož s odchodem dítěte byla vyrovnaná „*Já jsem žádnou supervizi nepotřebovala, to bylo tak ukázkový, že to prostě bylo v pohodě.*“ (R7)

Následující otázka zjišťovala **pohled pěstounů na shánění informací o dítěti** po jeho odchodu a o **udržování kontaktu** s dítětem. Většina respondentek odpovídá, že **komunikaci či kontakt neinicují** a nechávají to spíše na biologické rodině. R6 k tomu dodává: „*Já jsem si sama pro sebe dala, že já nebudu kontaktovat jí, a když ona bude chtít, tak bude kontaktovat mě.*“ (R6) R3 naopak řešila dilema, zda má biologickou rodinu kontaktovat jako první, jelikož od ní dlouhou dobu neměla žádné zprávy a zajímalo jí, jak se jim daří. „*Já jsem jako hrozně přemýšlela, jestli jí mám jako psát, nebo jestli mám tu mámu jako nechat žít.*“ (R3)

Většina respondentek **zůstává** po odchodu dítěte nějakým způsobem s biologickou rodinou **v kontaktu** (posílání emailů, fotek, telefonáty...). Občas probíhají, či v minulosti probíhaly i návštěvy. Výjimkou je například R5, která však v neprobíhajícím kontaktu po odchodu dítěte spatruje i výhodu: „*Nemáme vůbec žádné zprávy, což mě trochu mrzí, ale možná je to i taková ochrana pro mě, že stejně bych s tím nemohla nic dělat a dobrý zprávy bychom zřejmě nedostaly*“ (R5) Respondentky vnímají, že čím je dítě starší a čím delší dobu u pěstounů pobývalo, tím je potřebnější zanechat alespoň ze začátku minimální kontakty, aby to pro to dítě nebyl takový „šok“, a aby pro něj odloučení od pěstounů bylo co nejméně bolestivé.

V další otázce zjišťuji, po jak dlouhé době od odchodu dítěte **přijímají pěstounky do své péče další dítě**. Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jak dlouho respondentky potřebují čas na vyrovnání se s odchodem a po jak dlouhé době jsou schopné pečovat o další dítě. Nejdelší dobou mezi odchodem dítěte a přijetí nového byly čtyři

měsíce a nejkratší dobou byl jeden měsíc. Všechny respondentky potřebovaly nějaký čas na zpracování odchodu dítěte a na odpočinek. R5 odpovídá: „*Kluky jsme předávali v březnu a já jsem další dítě dostala v červenci, takže já jsem měla dost dlouho dobu na to, abych se z toho vzpamatovala no.*“ (R5) R1 popisuje, že přijetí nového dítěte do péče pro ni bylo nejlepší „terapií“ po odchodu dítěte: „*...v podstatě tu ránu po tom dítěti léčíte dalším dítětem, je to takhle blbě řečeno, ale je to tak*“ (R1)

Shrnutí DVC 4.:

Čtvrtý dílčí výzkumný cíl se zaměřuje na fázi po předání dítěte do biologické rodiny.

Všechny respondentky zažívají po odchodu dítěte těžké období, které je pro ně velmi psychicky náročné. Prožívání odchodu dítěte je úzce spojené se skutečností, zda jsou respondentky vyrovnané a spokojené s tím, do jakého prostředí se dítě vrací. Pokud vědí, že dítě bude v biologické rodině milováno, bude o něj dobře postaráno a nebude strádat, pěstounky předávají dítě s klidnějším srdcem a odchod dítěte zpracovávají lépe, než pokud by tomu tak nebylo. Podpůrné služby po předání dítěte celkem využily čtyři respondentky, a to formou supervize. Všechny tuto formu podpůrné služby hodnotí kladně a přínosně. Konkrétně hodnotí kladně možnost určitého vnitřního uzavření a zrekapitulování předávání i společně stráveného času s dítětem, a to vše s třetí nezávislou osobou, která jim dokáže poskytnout vhodnou reflexi. Respondentky, které podpůrných služeb nevyužily, uvádějí jako důvod to, že necítily potřebu těchto služeb, či že pro ně téma odchodu dítěte bylo čerstvé a nebyly ještě připraveny o něm hovořit. Většina respondentek po odchodu dítěte zůstává alespoň v minimálním kontaktu s dítětem, a to jak prostřednictvím internetu, tak v rámci osobních setkávání. Respondentky většinou nejsou iniciátory kontaktu a komunikace a přenechávají tuto roli spíše na biologické rodině. Jsou však názoru, že by alespoň v době krátce po předání mělo ke kontaktům docházet, aby dítě citově nestrádalo. Pro respondentky je předávací proces a odchod dítěte velmi psychicky náročným, kdy potřebují náležitý čas na odpočinutí a zpracování odchodu dítěte. Nejkratší doba mezi předáním dítěte a přijetím nového byla okolo jednoho měsíce a nejdelší doba okolo čtyř měsíců.

Závěr a diskuse

V bakalářské práci jsem se věnovala problematice procesu předávání dítěte z přechodné pěstounské péče zpět do biologické rodiny. Teoretická část práce přiblížila institut náhradní rodinné péče a jeho formy, pěstounskou péči na přechodnou dobu a přechod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do jiné formy péče, kde je stěžejním tématem přechod dítěte do biologické rodiny a jednotlivé fáze předávání. Na základě těchto fází předávání dítěte do biologické rodiny je postaven i samotný výzkum, konkrétně dílčí výzkumné cíle. Tyto dílčí cíle zkoumaly, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu jednotlivé fáze předávání probíhají a jak je hodnotí.

Myslím si, že se mi podařilo naplnit hlavního cíle práce, kterým bylo zjistit, jak z pohledu pěstounů na přechodnou dobu probíhá proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do biologické rodiny, a jak jej hodnotí. Z výsledků výzkumu je zřejmé, že v procesu předávání dítěte do biologické rodiny jsou určité problémové oblasti. Jednou z těchto problémových oblastí je nedostatečná podpora biologické rodiny po předání dítěte. Od pěstounek zaznělo, že biologická rodina po přechodu dítěte v péči mnohdy selhává a dítě se tak musí znovu vracet do náhradní péče. Další problémovou oblastí se jeví návrat dítěte zpět do biologické rodiny „za každou cenu“. Z výzkumu vyplynuly pochybnosti a nesouhlas ze strany pěstounek ohledně samotného návratu dítěte do biologické rodiny, kdy OSPOD a soudy stojí často pevně za tím, aby se dítě do biologické rodiny vrátilo, nehledě na možná rizika, důsledky a nejlepší zájem dítěte. Problematická bývá i komunikace a kontakt s biologickou rodinou. Dle slov pěstounek není domluva a nastavení kontaktů s rodinou příliš jednoduchá. Naopak vydařenou oblastí se jeví spolupráce doprovázejících organizací s pěstouny. Pěstounkám byla poskytnuta dostatečná podpora ze strany doprovodné organizace a její role byla v procesu předávání pro pěstounky velmi důležitou. Za vydařenou oblast také považují nabízenou podporu pěstounům i po předání dítěte. Z výsledků výzkumu je patrná důležitost zpracování a vyhodnocení průběhu výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu po předání dítěte, a to ať formou supervize, či v rámci kruhu blízkých osob. Výzkum potvrzuje, že je proces předávání dítěte do biologické rodiny (nejen) pro pěstouny na přechodnou dobu velice psychicky náročný a potřebují při něm náležitou podporu v podobě dobře spolupracujícího multidisciplinárního týmu odborníků.

Fungující spolupráce a komunikace se všemi zapojenými subjekty do procesu je tím nejlepším nástrojem pro co nejlepší možné zvládnutí tohoto procesu.

Domnívám se, že teoretická východiska dané problematiky jsou s praktickými výsledky víceméně v souladu. Výzkum potvrdil, že průběh předávacího procesu navazuje na teorii předávání. V každém předávání proběhli jednotlivé fáze a kroky, které popisují v kapitole 3.2.1. V teoretické části je zmíněn rizikový aspekt týkající se podpory biologické rodiny, aby neselhala a upozorňuje na absentující následné služby. Tuto skutečnost následně potvrzuje i výzkum, kdy pěstounky tuto rizikovou oblast také reflektovaly. Jako jakýsi rozkol mezi teoretickými východisky a výzkumem, vnímám skutečnost, kdy teorie popisuje, že podmínkou pro návrat dítěte do biologické rodiny je pominutí překážek pro péči o dítě na straně rodiče. Tudíž by si měl rodič upravit všechny své podmínky tak, aby dítě mohl přijmout do své péče. Na základě výzkumu se ale ukázalo, že mnohdy biologičtí rodiče své podmínky dostatečně neupravili natolik, aby bylo vhodné dítě do biologické rodiny vrátit. Tato skutečnost je diskutabilní, jelikož teorie zároveň uvádí, že rodič má právo a přednost na svěřením dítěte do péče, a to i přes skutečnost, že byly podmínky pro výchovu dítěte u pěstounů kvalitnější. Nabízí se tedy otázka, kde je hranice určité akceptovatelnosti podmínek, které jsou pro výchovu a vývoj dítěte v biologické rodině ještě přijatelné a které už nikoliv, tak aby se jednalo v nejlepším zájmu dítěte.

Myslím si, že výběr kvalitativní výzkumné strategie a polostrukturovaného rozhovoru se osvědčil. Zvolená strategie umožnila hlubší vhled do dané problematiky. Na druhou stranu slabinu spatřuji v tom, že nelze dát jednoznačnou odpověď na to, jak pěstouni na přechodnou dobu tento proces hodnotí. Jednotlivé hodnocení a zkušenosti respondentek byly dost individuální a nedají se tak vztáhnout na celý výzkumný vzorek. Také počet respondentek nebyl tak vysoký, aby bylo možné výsledky zobecňovat. Další slabinou výzkumu bylo online prostředí pro rozhovory. Videokonference nebyly příliš přirozeným prostředím, které může být nekomfortní obzvláště pro někoho, kdo na něj není zvyklý. Výzkum mohl být také ovlivněn citlivostí tématu. Respondentky se mohly cítit určitým způsobem ohroženě, a zde je riziko zkreslení informací. To samé se dá říct i o aktuální náladě respondentů a tazatele, kterou mohl být výzkum také ovlivněn.

Přínos této práce shledávám především v poznání pohledu pěstounů na přechodnou dobu se zkušeností předávání dítěte do biologické rodiny, který může sloužit

jako zpětná vazba pro ty, kteří se na tomto procesu podílí. Má práce by mohla být také určitou příručkou pro zájemce o výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, která jim může proces předávání blíže přiblížit a obohatit zkušenostmi pěstounů na přechodnou dobu, kteří si jím již prošli. V neposlední řadě by práce mohla být přínosná i pro veřejnost, a to v rozšíření povědomí o pěstounské péči na přechodnou dobu a s ní spojený předávací proces dítěte do biologické rodiny.

Domnívám se, že na praxi předávacího procesu je stále co zdokonalovat. Bylo by vhodné se více zaměřit na podporu a práci s biologickou rodinou, jak při procesu předávání dítěte, tak i po jeho předání. Tedy více zapojit sanaci rodiny. Po každém předávání se s rodinou pravidelně setkávat, vyhodnocovat jejich situaci, a především je podporovat. Možnost, jak zlepšit oblast podpory biologické rodiny vidím v tom, že by byl dohled a podpora biologické rodiny poskytovaná navazujícími službami alespoň měsíc po předání povinná. Bylo by také vhodné, aby se zlepšila součinnost mezi OSPODy a soudy, a aby před samotným zahájením předávacího procesu proběhlo více šetření v biologické rodině. Pěstouni by ocenili, aby bylo více nasloucháno i jejich názorům a postojům ohledně umístění dítěte zpět do biologické rodiny.

Myslím si, že by bylo zajímavé a přínosné proces předávání dítěte z přechodné pěstounské péče do biologické rodiny prozkoumat i z opačné strany, tedy jak by jej popsala a hodnotila biologická rodina.

Seznam použitých zdrojů

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Jana FRANTÍKOVÁ a Martina VANČÁKOVÁ. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. [online]. Praha: OPS při Nadaci Terezy Maxové, 2009 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/03/pruvodce-nahradni-rodinnou-peci.pdf>

BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 4., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2018. ISBN 978-80-87455-30-2.

CENTRUM PĚSTOUNSKÝCH RODIN Z. S. *Práce s ohroženým dítětem, které je umístěno do náhradní rodinné péče v Královehradeckém kraji: Metodiky pro práci s dítětem*. [online]. Hradec Králové: Centrum pěstounských rodin z. s, 2012 [cit. 2021-01-17]. Dostupné z: https://www.pestounskerodiny.cz/files/Metodika_-_Prce_s_ohro-enm_dttem_kter_je_umstno_do_nhradn_rodinn_pe_v_Krlovhradeckm_kraji.pdf

Dobrá rodina o. p. s. *Průvodce PPPD 1: Zařazení pěstouna PPPD a přebírání dítěte do PPPD* [online]. 2014. [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://www.rpp.cz/stahnout/>

DVOŘÁČKOVÁ, Sylva a Alena VÍTKOVÁ. *Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu: Praxe v České republice a inspirace ze zahraničí*. [online]. Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2019 [cit. 2021-01-29]. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/06/Prechodna_pestounska_pece_doprovazeni_pestounu_sbornik_A5_web.pdf

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1788-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HRBÁČKOVÁ, Eva, Eva OTÝPKOVÁ a Kateřina SOKOLOVÁ. *Metodické doporučení č.3/2016 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje*. [online]. Středisko náhradní rodinné péče, 2016 [cit. 2021-01-19]. Dostupné z:

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/metodicke-doporuceni-c.-3_2016-k-pppd-v-ramci-msk.pdf

KOCOURKOVÁ, Jana a Ria ČERNÁ. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou: formulář pro vyhodnocení rizik kontaktu: praktické rady pro nastavování kontaktu*. Chrudim: Amalthea z.s. ve spolupráci s Latus pro rodinu, 2018. ISBN 978-80-904801-5-5.

Kolektiv autorů. *Sborník příspěvků z konference: Zkušenosti přechodné pěstounské péče a cesta dítěte do stabilní rodiny* [online]. Brno: Sdružení pěstounských rodin, 2019 [cit. 2021-01-11]. ISBN 978-80-270-5905-8. Dostupné z: http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/05/Prechodna_pestounska_pece_sbornik_A5_web.pdf

KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

KONEČNÁ, Hana, Alena VÁVROVÁ, Věduna BUBLEOVÁ a Markéta SUDOVÁ. *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě*. [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2016 [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: https://www.centrumpodpory.cz/soubory/cpnrp/Zaverecna-zprava-ze-setkani-zastupcu-OSPOD_-a-NNO-poskytujicich-sluzby-v-NRP.pdf

KONEČNÁ, Hana, SUDOVÁ, Markéta. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu?* Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-08-1.

KRAJSKÝ ÚŘAD JIHOČESKÉHO KRAJE. *Metodika k náhradní rodinné péči: Pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí při obecním úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji*. [online]. Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, 2015 [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/metodika_k_nahradni_rodinne_peci.pdf

MACELA, Miloslav. *Informace k PPPD*. [online]. MPSV, 2013 [cit. 2021-01-10] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

MACELA, Miloslav. *Krátkodobá pěstounská péče: historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin, [2019]. ISBN 978-80-270-5529-6.

MAGISTRÁT HL. M. PRAHY. *Metodické doporučení k pěstounské péči na přechodnou dobu*. Portál pro sociální oblast města Prahy: Odbor sociálních věcí [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-01-19]. Dostupné z: https://socialni.praha.eu/file/2918019/Methodicke_doporuceni_k_PPPD_MHMP.pdf

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co řekneme osvojenému dítěti*. Praha: Práce, 1982.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MPSV, *Metodické doporučení MPSV č. 6/2009 k pěstounské péči na přechodnou dobu*. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí. [Online]. Praha, 2009 [cit. 2021-01-12] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Methodicke_doporuceni_MPSV_c-6.pdf/df1f49d1-2cd0-d11a-ca6e-f698920f3114

MPSV. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. [online] Praha, 2011. [cit. 2021-01-21] Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf.

MPSV. *Právní principy vztahující se k otázce předávání dítěte z PPPD do péče jiné fyzické osoby, která by měla převzít dlouhodobou péči o toto dítě*. Sociálně-právní ochrana dětí Jihomoravského kraje [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: https://www.spo-jmk.cz/webfiles/mpsv_pppd_predavani.pdf

MPSV. *Sborník příspěvků k aktuálním tématům náhradní rodinné péče*. Praha: MPSV, 2015a. ISBN 978-80-7421-103-4

PATOČKOVÁ, Lenka, Karolína KUBICOVÁ a Adéla Bodo NOVOTNÁ. *Klíčovou dírkou, aneb, Jak se orientovat v procesu provázení pěstounských rodin*. Praha: Powerprint, 2019. ISBN 978-80-7568-161-4.

Pěstounství je profese. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015b. ISBN 978-80-7421-115-7.

Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče. [online]. Praha, Středisko náhradní rodinné péče, 2015 [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/prakticky_pruvodce.pdf

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana, ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. ISBN 978-80-7421-040-2.

RANÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE. *Jak probíhá předání dítěte definitivní rodině a provázení této rodiny?* [online]. 2012 [cit. 2021-01-20] Dostupné z: <http://www.rpp.cz/inpage/predani-ditete-a-podporaprebirajici-rodiny>

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

SEMERÁDOVÁ, Monika, Ria ČERNÁ a Barbora ZACHAŘOVÁ. *Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče*. In: Nadace sirius [online]. Pardubice: Amalthea o. s., 2013 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: http://www.nadacesirius.cz/soubory/metodiky/Amalthea_Metodika_doprovazeni.pdf.

SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1.